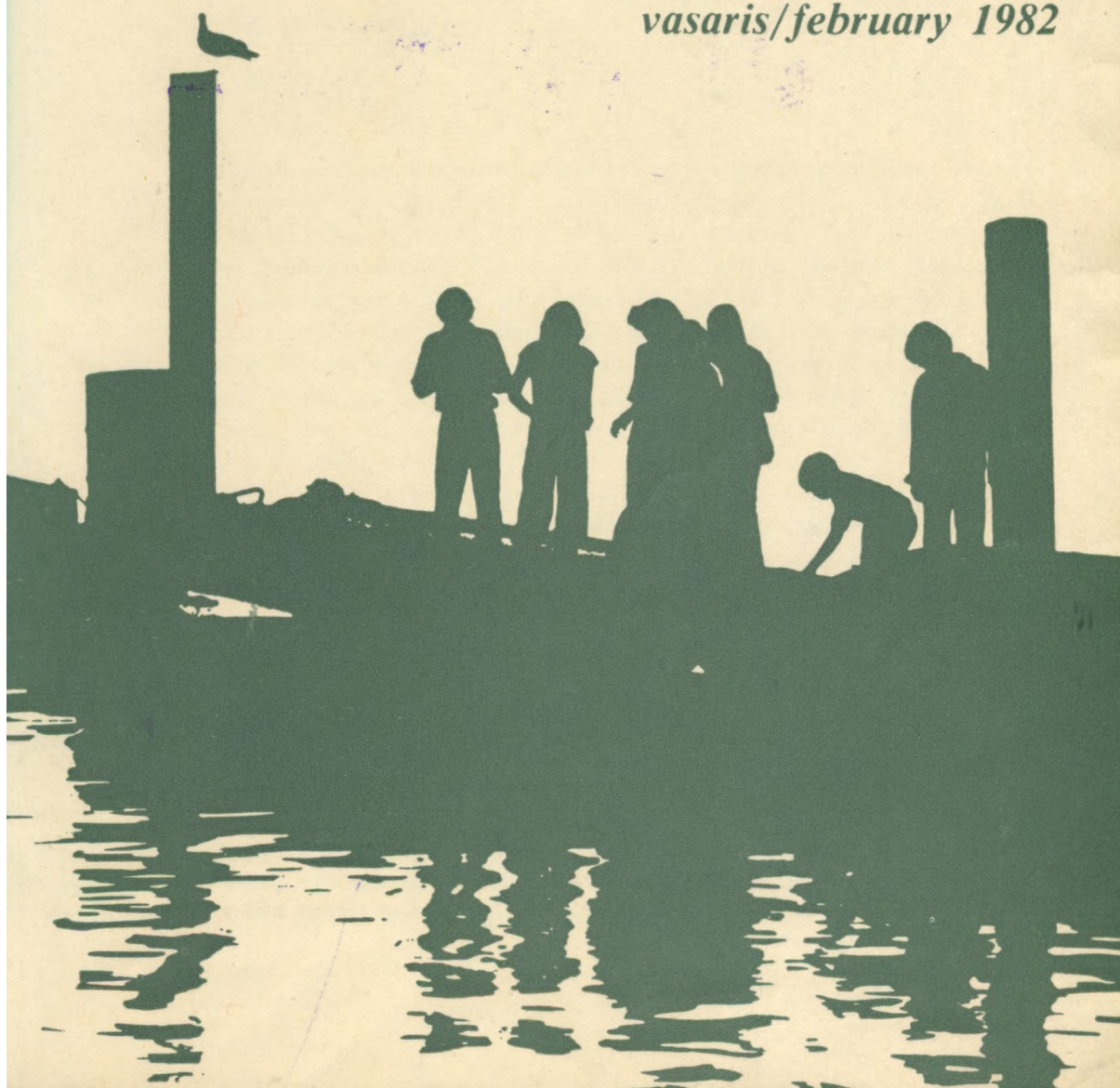

laišķai lietuviams

vasaris/february 1982

TAUTOS BRENDIMAS	37	Jonas Miškinis
MOTERIS IR KUNIGO PERLAS	39	Anicetas Tamošaitis, S.J.
ANTANAS SMETONA IR RELIGIJA	43	Jonas Miškinis
PALAIMINTI, KURIE LIŪDI	45	Chiara Lubich
ŽMOGAUS IR PASAULIO PRADŽIA LIETUVIŠKOJE TAUTOSAKOJE	46	Kun. Vyt. Bagdanavičius
LAIŠKAI LIETUVIAMS NUO NEGYVOSIOS JŪROS PAKRANČIŲ IR IŠ BETLIEJAUS	51	Nijolė Jankutė
O, KAD GALĖČIAU PRADĖTI GYVENIMĄ IŠ NAUJO. . .	60	Vytautas Kasniūnas
VAIŠINGUMAS AR PRIEVARTAVIMAS?	63	Juozas Vaišnys, S.J.
TĖVYNĖJE	65	Gediminas Vakarīs
KALBA	69	Juozas Vaišnys, S.J.
TRUMPAI IŠ VISUR	71	J. Pr.

Šis numeris iliustruotas vaizdais iš buvusios “Laiškų lietuviams” ekskursijos. Viršelio nuotrauka — Algirdo Grigaičio.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by the Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$8.00, single copy 80 cents. Second class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing offices.

*religinės ir tautinės
kultūros žurnalas*

1982 / VASARIS - FEBRUARY / VOLUME XXXIII, NO. 2

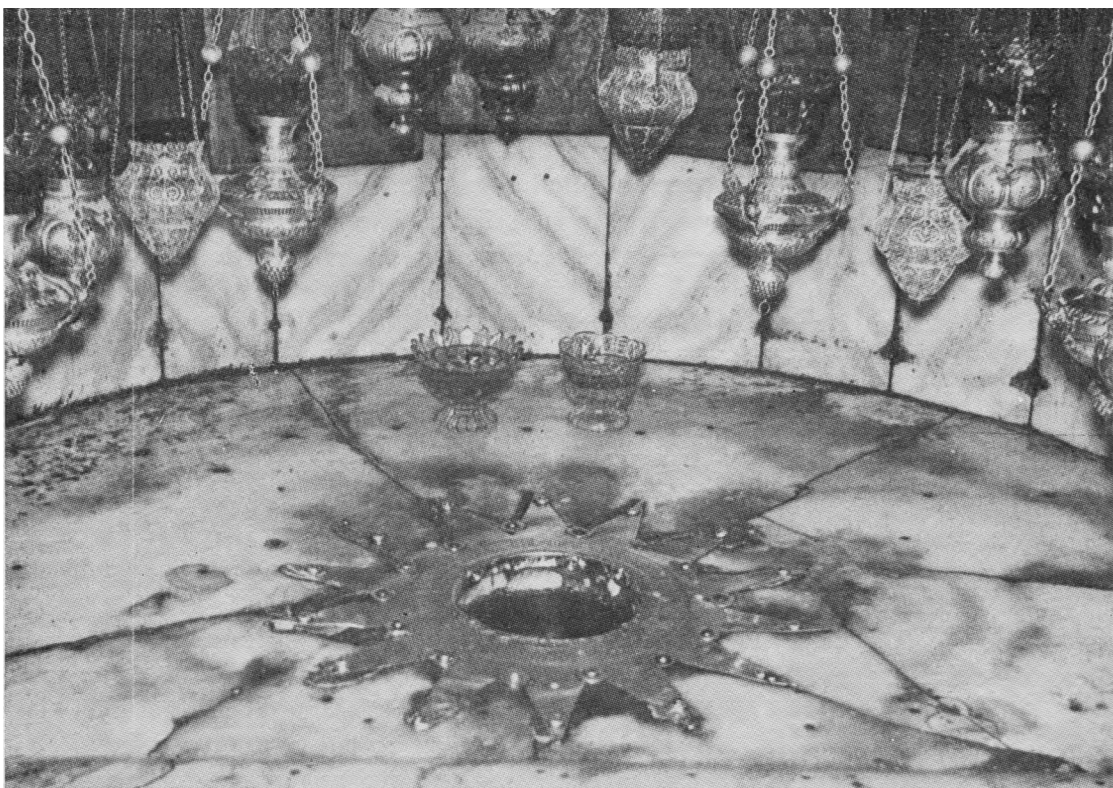
TAUTOS BRENDIMAS

JONAS MIŠKINIS

Žmogaus tautinis brendimas nėra koks nors atsitiktinis dalykas. Tai yra tautą sudarančių aplinkybių veiksnys. Žmogus gimsta tautoje. Tauta sudaro būtinas sąlygas žmogui egzistuoti ir veikti. Žmogus gali pilnai išvystyti savo kūrybines galias tik tautoje. Tauta yra pirminis šaltinis, iš kurio žmogus semia jėgų savo darbams. Užtat suprantama, kodėl patys didieji žmonijos genijai buvo kartu ir patys tobulieji patriotai. Jų veikaluose atsispindi tautiniai pradai, tobulai suderinti su visuotinėmis idėjomis. Pavyzdžiui, W. Saueris sako, kad "tautos nariai kyla iš sveikų tautos jėgų. Tik čia jie gyvi, tik čia jie įsišaknija, kaip medis savo krašto žemėje. Dažniausiai jis miršta, jei perkeliamas į svetimos šalies žemę".

Gražus žodis *tėvynė*. Juo išreiškiama tai, kas kiekvienam kilnu ir šventa, už ką daugelis nesigaili net gyvybės paaukoti. Jeigu žvelgsime į istoriją, tai pamatysime, kad kiekvieno padoraus žmogaus širdyje ruseno tėvynės meilė tiek senovėje, tiek ir šiais laikais. Taip buvo, taip yra ir taip bus, nes tai yra žmogui įgimta. Juk kiekvieno doro ir kilnaus žmogaus troškimas — matyti savo tėvynę laisvą ir nepriklausomą. Įsiveržus priešui į kraštą, kiekvienas tėvynę mylintis pilietis drąsiai eina jos ginti, nebijodamas jokių aukų. Visais laikais buvo sakoma, kad pasiaukoti už tėvynę yra gražu ir kilnu.

Tėvynė mylima ne dėl to, kad ji didelė, graži, turtinga, kultūringa ar turinti garsią praeitį. Kartais suvargusi ir sunykusi tauta gali būti net labiau mylima. Goethe sako, kad juo skurdesnis kraštas, tuo didesni patriotai. Tiesa, su patriotizmu glaudžiai siejasi gėrėjimasis savo gimtuoju kraštu, didžiavimasis savo tauta, bet ne gėrėjimasis ir didžiavimasis gimdo meilę, o tėvynės meilė gimdo gėrėjimąsi ir didžiavimąsi.

Betliejus ir Betliejaus žvaigždė (vieta, kur gimė Kristus).

Antra vertus, tėvynės meilė yra ne tik ramus gėrėjimasis ir džiaugsmas jos buvimu, bet ir pastangos ją tobulinti, ryžtas padam žmogui tobulėti, kad jis būtų vertas to, ką myli. Kur yra tikra meilė, ten nestinga garbingų žygių ir nenuilstamos veiklos. Anot Dantės, meilė judina saulę ir žvaigždes. Tad toji tėvynės meilė arba patriotizmas nėra tik jausmas, bet stiprus kūrybos žadintojas. Kam to trūksta, to patriotizmas negali būti nei tikras, nei pastovus.

Lietuvių tauta yra daug iškentėjusi. Ją slėgė nuolatiniai karai su įsibrovėliais, ilgus metus kankino baudžiava ir svetimųjų jungas, o dabar — bolševikų okupacija. Tokia padėtis mums uždeda ypatingas pareigas ir specialius uždavinius.

Visa mūsų tauta turi būti lyg bičių avilys, kur kiekviena bitelė turi savo pareigas ir uždavinius. Jeigu bent viena iš jų neatliks savo pareigos, nukentės visas avilys. Jeigu tautoje kiekvienas nedirbs tam pačiam tikslui, vieningai su visais, jeigu bus ginčai ir nesantaikos, vienas kito niekinimai, praeities klaidų ieškojimai, tai bendri tautos interesai bus silpninami, jos užsibrėžti tikslai kliudomi pasiekti. Tad patriotizmas ir tėvynės meilė turi reikštis konkrečiais darbais, atliekamais vieningai ir harmoningai su kitais tos pačios tautos nariais, siekiančiais to paties tikslo. Negali sakyti, kad myli savo tautą, jeigu nemyli tautiečių.

Daugelį mūsų išugdė ir mokslą davė laisvoji Lietuva, todėl ją esame pamilę. Mes žinome jos vertę. Dabar, netekę laisvės, gyvendami svetimuose kraštuose, neturime jos užmiršti. Netekome gimtųjų namų, bet mūsų dvasinių turtų niekas negali išplėsti. Nėpraraskime tų turtų, bet stenkimės perduoti jaunajai kartai, kuri bus mūsų tautos, mūsų idėjų ir mūsų siekių tęsinys.

• JAV-bėse vadinama Kristaus Bažnyčia turi 1.800.000 narių, 3.773 vyrus pastorius ir 238 moteris. Vyro pastoriaus metinė alga yra 17.080 dol.

•Tailandijoje, turinčioje 46 mil. gyventojų, katalikų tėra apie 200.000. Šiemet pirmą kartą tame krašte įšventinta 18 naujų vietinių kunigų. Seminarijas lanko apie 160 klierikų.

MOTERIS IR KUNIGO PERLAS

ANICETAS TAMOŠAITIS, S.J.

Žmonės įvairiai sprendžia apie kunigus. Lietuvių visuomenė, apamai paėmus, šiuo požiūriu labai pavyzdinga: didžiai gerbia kunigą, gyvenantį šventai, ir stebėtinai toleruoja einantį kreivai. Vienoje srityje gal net per daug stengiasi pateisinti Dievo tarną, žengiantį kreivoką žingsnį: kai Vakarų Bažnyčios kunigas meta celibatą ir tuokiasi. Dabar kunigų vedybos pradėjusios dažnėti. Tikintieji vedusį kunigą (ir pats vedęs kunigas save) dažniausiai teisina tokiu argumentu. Palyginti jaunutis stodamas į seminariją ir negalėjęs išgyventi moters meilės, neišivaizduoja, ko iš tikrųjų atsisako. Tik vėliau, kai pasitaiko suartėti su jį traukiančia ir mylinčia moterimi, konkrečiai pamato, ką pasirinktu luomu ištrenkė sau iš rankų. O juk elementari moralės taisyklė sako, kad kur pažinimo stokojimas, ten proporcingai mažėja atsakingumas už veiksmą, ypač jei dar prisideda valios trapumas.

Panašiai išreikštas vedančio kunigo supratimas yra tikrai broliškas. Tik kyla klausimas, ar toks supratimo rodymas palieka daug garbės Dievui ir pačiam teisinamam kunigui. Pripažinta, kad ano argumento dėstymas ne tik simpatingas, bet ir teisingas. Turbūt retam klierikui prieš stojant į seminariją (ir baigiant kunigu) gyvenimas skiria subrendusiu būdu išgyventi moters meilę. Todėl ją pažįsta tik atsajai. O vėliau daugeliui ji atsiskleidžia visa savo magnetine konkretybe. Tad teisinga sakyti, kad seminaristui nestoja prieš akis visas celibatu sudedamos aukos didumas. Bet ar tai teikia pagrindą tos aukos atsiėmimui? Apie tai čia svarbiausia mūsų svarstymas ir sukasi. Aprinkime jį vaizdo drabužiu; tai dažnai padeda protui įžvelgti, kaip susiklosčiusi dalykų esmė.

Yra virtinė pasakų, kur palyginti paprastas daiktas, iš širdies dovanotas kitam, virsta brangenybe: užuojautos ašaros — žibantiomis deimantais, menkas variokas, iš pas-

kutiniųjų sukrapštytas vargšui — gabalu aukso ir panašiai. Prisiminkime, pavyzdžiui, mūsų pasaką apie Saulytę. Taip buvo vadinama neturtingo žmogaus paimta auginti našlaitė dėl savo šviesaus būdo, skaistaus veido ir gelsvų kasų. Kartą užgriuvo jų apylinkę nelaimės: badas, ligos ir kitokios. Bet Saulytės ir jos patėvio trobelę aplenkė. Kiek išgalėdami, jie dalijosi su vargo ištiktais kaimynais, ką turėjo. Vieną dieną užėjo pas juos apdriskęs, ant lazdos krešantis senelis. Saulytė paėmė jam paskutinį namuose buvusį kąsnelį duonos. O pavargėlis meldžia: "Duok man, dukrele, ir kokį skarmalėlį prisidengti!" Mergaitė atidavė nusigobusi nuo galvos skarytę. Bet tas dar prašo: "Marškinius visai sunėšiojau, nebesilaiko ant pečių. Duok, meldžiamoji, kokio nors audeklo". "Kad, seneli, neturiu". — "Ogi štai tavo gražios, ilgos kasos. Dovanok jas man, išsiausiu marškinius". Gaila buvo Saulytei savo kasų. Bet nukirpo ir atidavė. Pasiėmė senelis ir nuėjo į kitą trobos galą, kur stovėjo staklės. Saulytė ir patėvis žiūri, ką darys. Elgeta atsisėdo į jas ir ėmė austi. Mato — jo rankose tik sukasi audeklo rietimas, toks žibantis, kad net raibsta akys. Iš Saulytės dovanotų kasų pasidarė aukso drabužis. Seneliui juo apsisiautus, pasakius ačiū ir išėjus, suprato, kokio tai būta svečio.

Šioje ir panašiose pasakose davėjas vėliau pamato, kokia iš tikrųjų didžiavertė buvo jo įteikta dovana; duodamas to nežinojo. Ar dėl to gailisi tokią dovaną skykęs, auką sudėjęs? Grįžkime dabar su šiuo vaizdu prie kunigo celibato. Sakėme, kad retas iš žengiančių į kunigystę tepagalvoja juo Dievui aukojąs didelį daiktą. Bet dėl vėliau gyvenime susitiktos tos ar kitos moters atsisleidžia, kokios atsisakė vertybės. Išreiškus tai paimto vaizdo kalba, jo rankose nešama Dievui kukli dovana pasikeičia į žerintį brangakmenį, aukštavertį perlą, panašiai kaip Saulytės kasos į spindintį aukso siūlą drabužį. Stovėdami prie šio vaizdo, paklauskime save, ką iš tikrųjų reiškia celibato dovaną atsiimantį ir susituokiantį kunigą teisingai, kad nežinojęs jos brangumo. Taip teisinant, arba rodant supratimą, iš tikrųjų

sakoma, kad Dievui duoti tokia dovana per gera, dar stipriau išreiškus — kad per gaila jam tokios išmesti. Ar daug šiame galvojeime pagarbos Dievui? Nedaug jos tėra ir pačiam kunigui, nes rodo, kad jo žinios apie Dievą turi būti labai skurdžios, jei šykštima vertesnio daikto.

Apgailėtina, kad į kai kurių žmonių galvą susikrausčiusios keistokos mintys apie tai, kas Dievui verta duoti. Prieš keletą metų netoli Čikagos vyskupas teikė kunigystės šventimus. Juos gavo ir lietuvių kilmės klierikas. Viena moteris vėliau pasakojo: "Buva su draugėmis nuėjusi pažiūrėti. Man taip pasidarė to primiciano gaila. Jei taip būtų koks senesnis, pagyvenęs. O dabar dar toks jaunutis, ir štai visa palieka, pasišvėsdamas Dievui. Tiesiog riedėjo iš gailėsčio ašaros". Klausantis sliuogė į mintis klausimai. Kodėl matant, kaip Dievui aukojama tai, kas gražiausia ir brangiausia, rieda ne džiaugsmo ašaros, o gailėsčio? Ar tik čia neišlenda aikštėn daugeliui būdingas galvojimas, kad Dievui ne tik galima, bet tiesiog pritinka mestelti tai, kas apšepę, mažiau bereikalinga, kaip elgetai apnešiotą drabužį arba šuniui apgraužtą kaulą? Net pagonių religijose dievams buvo skiriama geriausia daikto dalis. O apie Senojo testamento išrinktosios tautos dovanas Dievui mums pasakoja Mozės knygos. Viešpačiui buvo skiriami pirmieji, geriausi javų pėdai. Panašiai daryta su bandos pirmuonimis; kunigai turėjo žiūrėti, kad aukojamas avinėlis būtų be kliaudos, tobulas. O mes, Naujojo Testamento tauta, kuriai Dievas dovanojo savo paties vienatinį Sūnų, ne vienas galvojame jam tinkamai atsidėkoję pasturlakais, jei gaila žiūrėti, kaip jo tarnybai aukojasi ne koks jau pusiau nebereikalingas, o jaunatve ir grožiu tviskantis asmuo. Celibato dovanos atsiėmimas iš Dievo, kai pamatomas jos brangumas, rodo tokį pat keistą žvilgsnį į Dievo vertybę — siaurą ir skurdų, kuris kunigui tetinka visų mažiausiai.

Pasvarstėme vedančio kunigo teisinimą, imamą iš to, kad stokojo pažinimo celibatą rinkdamasis. Pravartu žvilgtelti dar į kitą, giminingą, kuris pradžioje užsimintas: kad

stokoja jėgų celibato laikytis, jį pasirinkęs. Čia kunigas, nesilaikantis savo pažado Dievui, teisinamas šitaip: "Ką padarysi, žmogus silpnas". Argumentas trumpas, taiklus, evangeliškas: susideda tik iš keturių žodžių, bet siekia pačias mūsų trapios prigimties gelmes ir aidai tai, kas net Kristaus konstatuojama apie žmogų. Bet ar daug jis vertas? Anas pirmasis savo dovaną atsiimančio kunigo teisinimasis, grindžiamas nepakankamu pažinimu, kaip matėme, nepalieka daug garbės nei Dievui, nei taip pasielgiančiam kunigui. Pažiūrėkime, ar daug kuo geresnis yra šis, grindžiamas nepakankamu pajėgumu: "Ką padarysi, žmogus silpnas". Dėl savo trumpumo, tariamo taiklumo ir evangeliškumo argumentas atrodo tvirtas, nepramušamas. Bet toks tėra tik iš pažiūros, nes gilesnis žvilgsnis atskleidžia jame skylę, dėl kurios susituokiančio (arba slapta susidėjus gyvenančio) kunigo teisinimas silpnumu ne tik daug nelaiko, bet tiesiog nusikreipia prieš teisintoją ir teisinamąjį, nebekalbant apie sukraipytą žvilgsnį į Dievą.

Paanalizuokime minėtą teisinimą: "Ką padarysi, žmogus silpnas". Antroji dalis, kad *žmogus silpnas*, nurodo nepaneigiamą faktą, patvirtinamą ir gyvenimo, ir Dievo žodžio. Tad prie jos negalima nieko kabinėti, nes sako tiesą. Argumento skylė išnyra pirmojoje sakinio dalyje: *ką padarysi*. Prie jos čia mums kaip tik ir reikia minutėlei stabtelėti. Tas *ką padarysi* atrodo toks nekalnas, taip tauriai priimantis likimą, kupinas ir išminties, ir užjautimo. Bet iš tikrųjų jis tylomis užtušuoja Dievo galybę, iškelia aikštėn teisinančiojo orientavimosi menkybę ir primena, kiek teisinamasis vertas atsiimti pylos. Kad tai geriau suprastume, ir čia pasirinkime savo svarstymą prie vaizdo.

Štai vaikas pasisiūlo tėvams nuvykti į miestą ir ten atlikti, ko svarbiai reikia. Bet jį pakeliui sustabdo dėl praužusių lietu išsiliėjusi iš krantų ir nudanginusi lieptą upę. Bristi ar plaukti per jos kunkuliuojančius vandenį jaučiasi per silpnas. Pasuka namo, nors čia pat stovi žmogus su valtimi ir sako galys be niekur nieko jį pervežti į kitą pusę,

paskui vėl atgal, kai reikės. Vaikas grįžta namo neatlikęs, ką pažadėjo. Ar mes daug jaustume noro jį teisinti sakymu: "Ką padarysi, buvo per silpnas prieš tos upės vandenį"? Užtuot teisinę, peikdami klaustume: "Jei per silpnas, tai kodėl nesinaudojo ano geraširdžio žmogaus siūloma pagalba?" Pritaikykite šį vaizdą savo nagrinėjamam reikalui. Kunigas pasisiūlo tarnauti Dievui. Jo gyvenimo kelionėje, pačioje turimoje prigimtyje taip pat patvinsta upių, prieš kurių plėšiančią jėgą iš savęs jaučiasi per silpnas atsilaikyti. Bet Dievas, kaip anas paimto vaizdo žmogus su valtimi pakrantėje, visada pasiruošęs padėti. Tad jei kunigas tokiu atveju Dievo siūloma pagalba nesinaudoja, yra vertas ne teisinimo, o peikimo, netgi pylos.

Evangelijoje skaitome Kristaus žodį: "Tarnas, kuris žino savo šeimininko valią, bet nieko neparuošia ir pagal jo valią nedaro, bus smarkiai nuplaktas" (Lk 12,47). Kunigas yra savo šeimininko Dievo tarnas. Jis tikrai žino to savo šeimininko valią: prašyti stiprybės, kai jaučiasi silpnas ar gundomas. Juk tai, galima sakyti, yra viena pagrindinių Šv. Rašto temų, ypatingai stipriai krintanti į akį psalmėse ir šv. Pauliaus laiškuose. Šv. Raštas taip pat pilnas vietų, kurios nurodo, kad Dievas jį prašančiam savo pagalbos niekada neatsako, ją stačiai garantuoja. Kunigas žino dar ir kitą dalyką — jog skirta, kad būtų bandomas: "Mano sūnau, jei tu eini tarnauti Dievui, ruošk savo sielą bandymui" (Sir 2, 1). Vadinasi, jam puikiai žinoma šeimininko valia. Jei pagal tą jo valią nedaro, — bandymui lieka nepasiruošęs ir, kai stinga jėgų, nesikreipia į Dievą stiprybės, — argi pagal anuos Luko užrašytus Kristaus žodžius neturime sakyti, kad nusipelno būti ne teisinamas, bet plakamas, ir smarkiai?

Turėtų taip pat būti aišku, kodėl nurodyta, jog šitokiame teisinime žmogaus silpnumu išlenda susikraipęs galvojimas apie patį Dievą, jam daug garbės tikrai nedarantis. Čia gi subedamas žvilgsnis į žmogų, atsidūstama, kad jis silpnas, ir dedamas taškas. Tad kur vieta Dievui? Jis tyliai praei-

namas, tartum neegzistuojų. O jeigu neišreikštai ir pripažįstamas, tai su nubraukta galybe. Juk išeitų, kad ji paraližiuojama žmogaus silpnumo, prieš kurį, kai tas prasiškiša, nieko esą negalima padaryti. Argi ne tokia loginė išvada apie Dievo pajėgumą, kaip kokia uodega, velkasi iš paskos anam sakymui: "Ką padarysi, žmogus silpnas"? Todėl juo teisinančiam vedantį kunigą gerio pažymio jokių būdu negalima rašyti.

Pažvelgėme į celibatą kaip brangiavertę kunigo dovaną Dievui. Matėme, kad nėra taip jau gera teisinti to, kuris ją atsiima. Bet labai dera padėti, kad nejaustų noro jos atsiimti. Apie tai ir liko tarti keletą žodžių.

Nors kunigo rankos patepamos šventais aliejais ir dvasia prusinama teologijos žiniomis, jis savo širdimi, jausmo ir valios pasaulyje, visa vidine sandara lieka žmogus. O žmogaus konstrukcija tokia, kad jo gyvenimui reikia laimės prošvaisčių, kaip gėlei saulėtų dienų. Tad ir kunigas tokių reikalingas. Aiškiau pasakius, jis turi bent protarpiais pasijusti laimingas kaip kunigas. Negaivinamas laimingumo savo žengiamu keliu, bus traukiamas jo ieškoti kitu. Apie kiekvieną žmogų juk galioja dėsnis, kad, turėdamas tokių prošvaisčių prie savęs, jų daug neviliojamas kitur, bet kai jų stokoja po savu stogu, metasi į mojančias po svetimą. Paimkime pavyzdžiu šeimą. Jei tarp vyro ir žmonos vis padvelkia tikros meilės, ar jiems daug galvoje žvalgytis šilumos už namų slenksčio? Džiugus savęs vienas ant ram dovanojimas teikia stebėtiną šviesos ir jėgos, net kai gyvenimas užkrauna sunkių našų, nes meilė yra prasmės nešėja žvilgsniui ir tvermės davėja žingsniui. Bet jei vienas antru pradeda darytis nusivylę, šilumo ir laimingumo namie skurdu, tai jo ima dairytis (ir vogčiomis samstyti) kitur.

Taip ir su kunigu. Jo gyvenimas nėra lengvas. Tai gražiai nusakė buvęs mano gimnazijos kapelionas a.a. kun. Jonas Petrenas: "Peržengęs pirmosios parapijos ribas, tuojau pajutau, kad didžiausia kunigo garbė ir puošniausi laurai — jo pareigų, darbo ir rūpesčių vainikas, kurio dygliai lydi jį nuo pirmojo vikariato durų iki pasku-

tiniosios altarijos darželio. Taip manosios kunigystės taurę pats gyvenimas apipynė penkiais aštriais dygliais: nuolatine kova už dorinį kunigo kilnumą; juntama praraja tarp skelbiamo idealo ir matomos tikrovės; didžiu atsakingumu už sielas; dvelkiančiu šalčiu iš tų namų, kuriems nešama Viešpaties ramybė; pačiam nepažinus ramybės, kitiems laimę nešti" (Sielovados žurnalas *Auka*, 1948 m. 3 nr.). Jei turintysis šventimus bent protarpiais pasijunta laimingas kaip kunigas, tie dygliai įsiprasmina ir darosi pakeliami, kartais net džiugiai, dėl išgyvenamo meilės ryšio tarp savęs ir Dievo. Jis tada nejaučia jokie noro dairytis laimės ar prasmės už savo luomo ribų.

Bet jei laimės iš kunigystės nebejuntama, tai išblunka pasirinkto luomo tikroji prasmė, su juo susieti įsipareigojimai pradeda rodytis kaip varžtai savosios asmenybės plėtojimui. Į širdį tada besimetančią tuštumą griebiamasi vyti šalin nėrimusi į medžiagos gėrybes ar pašalinius darbus. Tačiau dažniausiai tokiu atveju mintį, kaip laimės pažadas ir laidas, ima rakinti prie savęs moteris. Kai glaudžiai sietasi su Dievu, ji dvasios žvilgsniui buvo Viešpaties galybės, gerumo, išminties ir žavos atspindys. Dabar vaizduotės pradedama gyvai statyti prieš akis kaip intymi asmeninio gyvenimo dalininkė. Štai ir privažiuojame gimstantį norą atsiimti iš Dievo celibato dovaną.

O kiek kunigo gyvenime yra laimės prošvaisčių, kitaip tarus, kiek jis pasijunta laimingas ar nelaimingas kaip kunigas, pačia didžiaja dalimi turbūt priklauso nuo žmonių, su kuriais susiduria: ar jų gyvenimo dirva, kuriai skirtas kaip sėjėjas, evangelijos palyginimo žodžiais, yra pilna grūdus sulesančių paukščių, želmenis nustelbiančių erškėčių, šaknims kelią pastojančių uolų, ar gera ir puri. Čia tinka pridėti ir aną kapeliono nurodytą prarają, kuri matoma tarp idealo ir žmonių gyvenimo tikrovės, šaltį iš tų, kuriems nešamas Dievo žodis, reikiamos ramybės bei mąstymo grobimą pasaulietinių darbų našta, kuri užkraunama. Tai vis tartum žmonių keliami debesys, užsklendžiantys dvasininko kelyje prošvaistes. Todėl,

ANTANAS SMETONA IR RELIGIJA

JONAS MIŠKINIS

Atrodo, kad Antano Smetonos religinį nusistatymą daugiausia yra lėmęs tas faktas, kad jis gimė ir augo tikrai religingoje šeimoje. Jo tėvai Jonas ir Julė Smetonai buvo tokie krikščionys, kurie ne tik nuoširdžiai tikėjo, bet nuoširdžiai ir vykdė tikėjimo reikalavimus. Jie gyveno taikiai ir šeimoje, ir su kitais žmonėmis.

To nuoširdaus religingumo sėkla labai gerai prigijo jaunoje Antano širdyje. Jis mokėsi iš savo tėvų auklėjamojo žodžio ir dar daugiau iš jų pavyzdžio. Dar visai mažas būdamas, jis jau mokėjo poterių, kuriuos rytais ir vakarais kalbėdavo.

Tėvas turėjo nemažai lietuviškų knygų. Ypač didelėje pagarboje buvo laikomas odiniais viršeliais aptaisytas, vyskupo Giedraičio verstas *Naujasis Testamentas*. Busimasis Lietuvos prezidentas skaityti išmoko iš katekizmo. Pirmosios išpažinties eiti jis užsimanė, būdamas toks mažas, kad namiškiai

nors susituokiančio kunigo nėra ko teisinti, kiekvienam tikinčiajam yra ko save klausti, ar pats, jį nuvildamas, nestumtelėjo tokiam žingsniui.

Pabaigai galima pasiteirauti, ar moteris, svajota kaip laimės versmė, metančiam celibatą Vakarų Bažnyčios kunigui iš tikrųjų tą laimę atneša. Atsakymą nesunku matyti iš statistikų. Pavyzdžiui, Vatikano dienraštis *L'Osservatore Romano* (1970 m. liepos 5 d.) nurodo, kad tarp 1963 ir 1969 m. susituokė 7.340 kunigų, bet 5.000 su viršum jau gyvena persiskyrę. Nedidelė turi būti laimė, jei 68% jos tiesiog nebepakėlė, tos laimės šaltinį sviedė nuo savęs šalin arba patys buvo nuo jo nusviesti! O apie likusius 32%, kurie neišsiskyrė, būtų naudinga žinoti, kiek iš jų tariamai susirastą laimę neša sukąstais dantimis. Taip buvo prieš 10 metų. Žinotina, kad šiandien skyrybos tarp kunigo ir susituoktos moters procentiškai dar dažnesnės, todėl bandomos vedybos juo keistesnės ir, atsiprašant, kvailesnės.

net nenorėjo jo leisti. Bet pasirodė, kad jis puikiai žino visa tai, kas išpažinčiai reikalinga. Taigi atsistojęs prie klausyklos ant suoliuko, jis atliko pirmąją išpažintį.

Jis labai mėgdavęs melstis ir eiti į bažnyčią, ypač atlaidų dienomis. Jo religingumą lydėjo ir kiti geri savumai. Matant sūnaus gražius poelgius, tėvams kilo mintis išleisti jį į mokslus. Tiesa, jie nebuvo turtinigi, bet buvo tvirtai įsitikinę Dievo apvaizda. Ja rėmė savo troškimus ir viltis. Motinos vaizduotę glamonėjo svajonė išvysti sūnų kada nors kunigu.

Antanas tikrai atrodė į tai linkęs. Kartą pamatęs zakristijoną, jis klausia savo motiną, kas, jis esąs. Šiai paaškinus, Antanukas sako: "Mama, aš noriu būti zakristijonas". Kitą kartą jis susidomėjo vargonininku ir vėl kreipėsi į motiną su klausimu. Supratęs, kad vargonininkas mokytesnis už zakristijoną, jis išsitaręs: "Mamyte, verčiau aš būsiu vargonininkas".

Tad iš tokių jo pasisakymų aišku, kad jis buvo linkęs į mokslą. Tuos savo norus jis dar stiprino dažnai girdimais tėvo skaitymais iš Naujojo Testamento: "Prašykite, ir bus jums duota". Lankydamas pradžios mokyklą, jis vis pasakodavo motinai, ką girdėjęs iš kunigo, kokias maldas išmokęs ir t.t. Aišku, pamaldžią motiną tai tik džiugino.

Antanas buvo religingas ir gimnazijos laikais. Iš Palangos jo parvežti motinai keturi religiniai paveikslai visą laiką tebekabojo ant sienos jų pirkioje. Baigus keturias klases, klebonas jam siūlė pašalpą, ragindamas stoti į kunigų seminariją. Tačiau nejausdamas pašaukimo dvasininko luomui, jis turėjo valios to pasiūlymo ir motinos patarimo atsisakyti. Tautai tarnauti jis ryžosi kitu būdu.

Būdamas Mintaujos gimnazijoje, buvo iš jos pašalintas dėl to, kad nesutiko kalbėti maldą rusiškai. Jis taip pasielgė ne tik iš lietuviybės meilės, bet ir dėl to, kad melstis

kitatikių kalba jam atrodė nusikaltimas savo tikybai.

Jo religinių pažiūrų nesugriovė nei jaunystės laikotarpis, nei materializmo dvasia, kuri tada stipriai dvelkė aukštesniosiose ir aukštosiose Rusijos mokyklose. Daugelis lietuvių jose yra praradę iš savo tėvų pastogės išsineštą tikėjimą, tačiau Smetona savo katalikišką pasaulėžiūrą išsaugojo.

Baigęs universitetą, jaunas teisininkas A. Smetona grįžo į Lietuvą. Galėjo jis atsidėti pelningai advokato praktikai, tačiau jo tauri sąžinė ir čia suvaidino lemiamą vaidmenį. Jis tuoj pajuto, kad advokatūra jam nemėgė. Verčiau jis pasiryžo dirbti banke už 50 rublių mėnesinės algos. Netrukus įsitraukia į literatūrinę veiklą — savo siekius ima reikšti raštu. Pavertę jo ano meto raštus, pamatysime, kad jo būta ne tik nuoširdaus religijos gerbėjo, bet kartais tikro apologeto. Savo redaguojamoje "Viltyje" jis išsitaria dėl sukto laisvamanių tvirtinimo, kad religija — privatus dalykas. Tuo klausimu pacitavęs kelių mokslininkų pažiūras, jis priduria: "Rimčiau pažvelgę gyvenimui, matome, jog tai netiesa. Religijos reikšmę juntu ne vienas kas, bet beveik visi... Ir kas žino, jeigu žmonija ūmai nustotų religijos, ar begalimi būtų visuomenės ir valstybės pamatai. .. Niekas neturi tiek bendro su gyvenimu, kiek religija" ("Viltis", 1912 m., 141 nr.).

Kai pirmieji spaudoje buvo iškeltas klausimas, ar lietuviška mokykla turi būti su religija ar be jos, A. Smetona pasistengė supeikti tokio klausimo kėlimą, kaip neprotingą. "Gal mūsų visuomenė, — rašo jis, — nenori savo vaikų mokyti tikybos ir gal pedagogikos ir dorovės atžvilgiu tikyba prieštarauja lietuvių gyvenimui?... Man rodosi, kad reikalavimas mokyklos be tikybos skaudžiai ir be reikalo užgauna gilų mūsų žmonių religijos jausmą".

A. Smetonos katalikiška pasaulėžiūra nebuvo siaura. Į viską jis žvelgė kritiškai ir, kas reikėjo papeikti, jis tiesos žodžio negailėjo. Dėl to rašęs ir apie kai kurių katalikų per daug piktą nusistatymą kitaip galvojančių atžvilgiu. Turbūt opiausias klausimas

čia buvo religijos ir politikos arba Bažnyčios ir valstybės santykiai. Nelengva, žinoma išspręsti tai, kas tebėra neišspręsta nuo viduramžių. Užtat Smetona skundžiasi: "Kur prasideda politika, kur ji baigiasi, kur religijos ir tikybos organizacijos sritis, kur bendroji lietuvių gyvybės vaga, kur kurion galų gale turėtų susibėgti visos mūsų tautos srovės — mums vis dar neaišku. Visa tebėra surizgę" ("Viltis", 1913 m., 43 nr.).

Benarpliodamas tą mazgą, jis įsitraukia į spaudos ginčus su tais, kurie kenkia tautos vieningumui. Jis mano, kad "bendro pamato, kurio nėra reikalo dalyti nei pirmievybe, nei katalikybe, lietuviams yra labai daug".

Nekartą užsistojęs už bendruosius krikščionybės reikalus, jis ypač daug yra pasitarinęs katalikų Bažnyčiai Lietuvoje, padėdamas jai atsipalaiduoti nuo lenkiškumo. Šiuo požiūriu lietuvių katalikų teises ir katalikų kunigus jis yra gynęs, kaip retas kuris kitas, nuo lenkiškos dvasinės vyresnybės žygių, kuri Bažnyčią naudojo savo politiniams tikslams.

Mums įdomu, kaip A. Smetonos religinė pasaulėžiūra atrodė ir kaip reikėsi tada, kai jis atsistojo mūsų tautos ir valstybės prieškilyje. Būdamas savo tautinės ideologijos kūrėjas, jis, kaip valstybės galva, dažnai ir stipriai yra pabrėžęs religijos svarbą lietuvių tautai. Dėl religijos ir tautiškumo santykių daug anuomet keliant ginčų ir nesantaikos, o taip pat tais neaiškumais kai kam dangstant grynai savo politinius siekius, A. Smetona kartais primindavo: "Kas Dievo — Dievui, kas Cezario — Cezariui!"

Kalbėdamas pavasarininkų kongrese 1927 metais, jis džiaugiasi gausiu katalikiškojo jaunimo sambūriu ir iškelia religijos svarbą. Jis sako, kad auklėti galima dvejopai: su religija ir be religijos. Lietuva, sveikos nuovokos vedama, pasirinko auklėjimą su religija, dėl to mūsų mokyklose privalomas religijos dėstymas. Bažnyčia turi patirtį savo moksle, o tauta — savo tradicijose... Šitą mintį suprato "Pavasario" steigėjai, dėl to jie ir pasirinko šūkį "Dievui ir Tėvynei".

Tais pačiais metais pasirašytas konkordatas ryškiai parodo, kiek A. Smetona, kaip

valstybės vairininkas, įvertino katalikų Bažnyčios vaidmenį mūsų tautai. Reikia pasakyti, kad Lietuvos konkordatas labai draugiškas Bažnyčios atžvilgiu. Kai kuriose srityse pripažįstama Bažnyčiai net daugiau, negu reikalauja jos kanonai. Pavyzdžiui, pagal konkordatą katalikų Bažnyčiai išmokamos stambios sumos pašalpų, algų ir kitokiais pavidalais. Kanonai to nenumato. Taigi teisinę katalikų Bažnyčios padėtį Lietuvoje reikia laikyti privileijuota.

Prezidentas Smetona nuoširdžiai pasižiaugdavo religine veikla. Štai kaip jis atsiliepia apie arkiv. Jurgio Matulaičio veiklą: "Jo organizacijos darbas prasideda nuo atskiros sielos organizavimo, kadangi tvarkingos sielos tegali sudaryti tvarkingą visuomenę, ant kurios gali statyti Bažnyčią ir Valstybę... Tik tas, kuris neišmano religijos svorio asmens ir visuomenės santvarkoje, gali kitaip matyti".

Eidamas sunkias ir atsakingas valstybės pareigas, jis pasitiki ir dangaus palaima. Lietuvos nepriklausomybės dešimtmečio proga taip jis kalbėjo: "Dievo apvaizda ligi šiol lenkė mūsų tautos žingsnius gerovėn, lenks juos ir toliau, geresnio rytojaus siekiant, kol būsime ištikimi savo gerajai valiai".

Taip pat labai aiškiai A. Smetonos religinę pasaulėžiūrą apibūdina jo kalba, pasakyta tautinio eucharistinio kongreso metu, šventinant kartinį Prisikėlimo bažnyčios akmenį. "Lietuvos atsikėlimą, — sako jis, — teprimena Prisikėlimo bažnyčia. Mūsų Išganytojas yra parodęs žmonėms ir tautos laisvės kelius, o jie yra kančių keliai. Lietuviai patyrė jų daug, dėl to ir buvo verti laisvės. Šiandien jie džiūgauja, parsigabėję akmenį iš Šventosios Žemės, kur Išganytojas yra gimęs, augęs, mokęs, kentėjęs ir stebuklingai iš mirusiųjų prisikėlęs, džiūgauja Šventosios Žemės akmenį padėję paminklinės Šventovės pamatan Lietuvos žemėje. Mūsų tautos atsikėlimas religiniais dėsniais stiprintas, sutelktomis jėgomis siektas".

Kaip A. Smetona žiūrėjo į Bažnyčios vaidmenį lietuvių tautai praeities ir ateities atžvilgiu, parodo jubiliejiniais krikščiony-

bės metais jo pasakyta kalba. Praeitį jis apibūdino posakiu: "Kristus daugiausia lėmė lietuvių buitį". Kalbėdamas apie ateitį, jis sakė: "Bažnyčia, nebetekusi pasaulinės valdžios, paliko didis veiksnys tautos gyvenime, taigi ir dabar pavergtoje Lietuvoje tebelemia jos buitį labai sunkiose sąlygose. Amžinasis gyvenimas ir žemė sub specie aeternitatis ir su specia temporis—abu mas tu skirtingu, bet ne prieštaringu. Tikėkime šią valandą, kad taip gali būti ir kad taip bus. Tatai nuo mūsų priklauso".

Tai tokią religinę pasaulėžiūrą turėjo ir tokią pasaulėžiūrą reiškė pirmutinis ir paskutinis Lietuvos prezidentas Antanas Smetona.

PALAIMINTI, KURIE LIŪDI

CHIARA LUBICH

"Palaiminti, kurie liūdi: jie bus paguosti" (Mt 5,4). Ar prisimeni Jėzaus pamokslą, kuriuo jis padarė perversmą žmogiškoje galvosenoje, kai pavadino palaimintais tuos, kurie pirmu žvilgsniu atrodytų labai toli nuo laimingųjų: beturčiai, persekiojamieji, romūs, taikdariai?..

Atrodo, jog tokiais žodžiais buvo skelbiamos visiškos nesąmonės: palaiminti tokie, kurie tikrai tokie nėra: liūdintieji, prispaustieji, verkiantieji. Kaip galima tokį tvirtinimą pateisinti? Jėzus Mesijas atėjo įvykdyti pranašo Izaijo pranašystę, kuri skelbia laiką, kada visi kenčiantieji bus paguosti, liūdintieji suraminti (Iz 61, 1-3). Jėzus žino, kad kenčiantieji tikrai yra palaiminti ir laimingi, nes yra labiau linkę priimti jo žodžius ir taip įeiti į jo karalystę. Jis žino, kad jo dėka daug kentėjimų pasaulyje gali būti transformuoti į džiaugsmingą gyvenimą.

Minėdamas liūdinčius, Jėzus neišskiria kokios ypatingos žmonių kategorijos, bet kalba apie visus kenčiančius, nežiūrint amžiaus, rasės ar tautybės — dėl bet kokios priežasties: nesėkmės, gamtos nelaimės, ligos, artimo mirties ar nuosavybės bei gero vardo praradimo. Jis taip pat turi galvoje skausmą tų, kurie kenčia nusivylimą ir ty-

lias širdies kančias. Jis kalba apie visus tuos ir apie mus, jei šiuo momentu mes kenčiame.

"Jie bus paguosti". Naudodamas busimajį laiką, Jėzus mini tą laiką, kada pats Dievas atlygins visiems, kurie kantriai atlaikė kentėjimus. "Jis nušluostys kiekvieną ašarą nuo jų akių; ir nebus mirties, nebebus liūdesio, nei aimanos, nei sielvarto" (Apr 21, 4).

Žinojimas, kad visa tai bus, kai Kristaus karalystė ateis, pripildo mūsų širdis viltimi, o viltis švelnina skausmus. Bet Jėzus čia nesako, kad kenčiantieji ir pasivedę Dievo valiai gaus atlyginimą tik ateity. Jis galvoja ir apie dabartį. Jo karalystė, nors dar netobulai, iš tikrųjų yra jau čia. Ji yra pačiame Jėzuje, kurs didžioje kančiose mirdamas ir prisikeldamas nugalėjo mirtį. Jo karalystė taip pat yra mūsų, krikščionių, širdyse, kur Švenč. Trejybė turi savo buveinę. Tuo būdu Jėzaus minimi palaiminimai gali būti ir mums jau dabar. Žinoma, reikia vienos sąlygos — kad mes gyventume, kaip tos karalystės piliečiai, būdami paklusnūs jos įstatymams ir Jėzaus reikalavimams.

Jis sakė, kad mes privalome priimti kentėjimus taip, kaip jis priėmė. Jis nori, kad imtume savo kryžių; jis nenori, kad mes to kryžiaus nekėstume, atsisakytume, šalin atstumtume ar tik nenoromis vilktume. Jis nori, kad mes gerai užsidėtume jį sau ant pečių. Jis nori dar daugiau — kad juo mojuotume kaip vėliava, neštume jį kaip žibintą. Mes turime kryžių mylėti! Tada mes patirsime tos karalystės stebuklą: Dievas padarys, kad mūsų kryžius atrodys lengvesnis, ir mes būsimė pajėgūs jį nešti. Mes net galėsime pro ašaras šypsotis. Mes turėsime jėgos, kuri nebus mūsų, bet kuri ateina iš Dievo. Mes suprasime, kodėl jis sako: "Mano jungas švelnus, mano našta lengva" (Mt 11, 30).

Religija nėra opijus, kurs užmigdo žmones, kad jie nereaguotų į skausmą. Ne, kentėjimai gali pasilikti, bet mes patirsime naują energiją, kuri padės pakelti bandymus. Tada būsimė pajėgūs padėti ir kitiems pakelti jų skausmus ir žiūrėti į juos, kaip Jė-

ŽMOGAUS IR PASAULIO PRADŽIA LIETUVIŠKOJE TAUTOSAKOJE

(tęsinys)

KUN. VYT. BAGDANAVICIUS

SUOMIŠKI VARIANTAI

Kai susitinkame su faktu, kad mūsų studijuojamos legendos yra platesnės apimtios reiškinys, netelpas vien lietuvių tautoje, turime gerą progą susipažinti su suomiškais žemės kilmės variantais.

Pirmasis variantas. "Pirm negu buvo žemė, tai buvo Dievas ant auksinio stulpo viduryje jūros. Kai jis matė joje savo atvaizdą, tarė:

— Pakilk, kas tu bebūtum.

Ir taip jis pakilo, ir tai buvo velnias. Dievas jį paklausė:

— Kokiu būdu ta žemė galėtų atsirasti?

Velnias atsakė:

— Žinoma, ji atsiras, jei ji tris kartus iškils iš jūros dugno.

Taip jis įsakė anam eiti, ir velnias nuėjo, bet trečiu kartu jis pasivogė šiek tiek žemės savo burnos kampe. Taip iš tos žemės Dievas suformavo žemę tarp savo rankų. Ir ta žemė augo velnio burnoje, ir tuo pat laiku aštrus dieglys prasidėjo jo burnos kampe. Tada jis pradėjo skųstis Dievui, kad jis padaręs vagystę ir kad dabar yra skaudus dieglys. Tada Dievas išėmė žemę iš velnio burnos kampo ir numetė ją į Pohjolą, kad pasidarytų akmenys ir uolos".

Antrasis variantas. "Dievas ir velnias sėdėjo viduryje jūros ant labai mažo akmens. Abu pamatė, kad tai labai nepatogu, ir nutarė pasidaryti sausos žemės. Jie svarstė ir svarstė, kur galėtų gauti medžiagos. Pagaliau nutarė, kad pasiners ir jos paims iš jūros dugno. Pirmiausiai nėrė velnias, bet jam nepavyko išgauti žemės. Tada nėrė Dievas ir grįžo su pilna sauja žemės. Ir Dievas iškepė žemę.

zus žiūrėjo į savus — kaip į atpirkimo priemonę.

Iš italų kalbos išvertė

kun. Antanas Sabas

Greitai prasidėjo tarp jų kova, nes velnias taip pat norėjo būti valdovu Dievo sukurtoje žemėje. Dievas pradėjo smaugti velnią, bet šis sugebėjo išsprukti. Tada Dievas pradėjo bėgti, jo ieškodamas, ir perbėgo visą žemę, iki jį pagavo ištinusį. Žemė nuo jų bėgimo pasidarė gumbuota ir sutrūkinėjusi, iš ko pasidarė ežerai, kalvos ir kalnai". (Cituoama iš Elli Kongas Maranda "Finnish Folklore Reader and Glossary", Indiana University Publications, Bloomington, 1968 m., 3-4 psl.).

SUOMIŠKŲ VARIANTŲ ANALIZĖ

Suomiški žemės kilmės variantai turi apskiai bendrų bruožų su lietuviškaisiais. Ir ten, ir čia žemė iškeliama iš jūros neriant. Ir vienur, ir kitur velnias pasivagia iš jūros gautos žemės, kad sukurtų savo žemę ar Dievo pagamintoje žemėje viešpatautų.

Suomiški žemės kilmės variantai darosi suprantamesni, kai į juos. einama po lietuviškų variantų. Dievo ir velnio sėdėjimas ant kokios aukštumos jūrose ir velnio dalyvavimas žemės daryme yra aiškesnis tada, kai iš lietuviškų variantų žinome, kad šis Dievo "bendradarbis" yra greičiau žmogus, o ne vien dvasinė būtybė. Tik konflikto nebuvimas tarp Dievo ir žmogystos lietuviško varianto pradžioje padaro suprantamą galimybę Dievui ir velniui sėdėti kartu kioje nors aukštumoje.

Atkreipkime dėmesį į tai, kad antrajame variante Dievas ir velnias sėdi jūroje ant akmens, o pirmajame jie sėdi ant auksinio stulpo. Iškart galima pastebėti, kad šie variantai parodo didelį kultūrų skirtumą. Sėdėjimas ant auksinio stulpo galėjo būti suprantamas tik metalo amžiaus pradžioje. O sėdėjimas ant labai mažo akmens liudija, kad šiame pasakojime naudojamas akmens amžiaus įvaizdis. Taip pat turime pagrindo manyti, kad antrasis variantas yra senesnės kultūros palikimas, o pirmasis jau yra palietas naujos, t.y. metalo kultūros.

Šia proga reikia atskirai sustoti prie aukso mistikos. Ši mistika, ligi šiol mažai išaiškinta, atrodo, žada atsidenyti mūsų laikais. Pasirodo, kad buvo laikų, kada sąvoka "auk-

so amžius" buvo suprantama taip, kaip mes suprantame "rojaus laikus". Ši samprata buvo plačiai naudojama klasikinės grožinės literatūros kūrėjų, kaip Hesiodo, Vergilijaus ir kitų. Filosofas Demokritas, gyvenęs 4 - 5 šimtmečiais prieš Kristų, šiai simbolikai suteikė materialistinę filosofiją. Tuo būdu jis pažeidė iš senosios tradicijos paveldėtą dvasinę laimingo žmonijos laikotarpio sampratą. (Plg. W. Koppers "Primitive Man and His World Picture", 1951 m., Sheed & Ward, 49-50 psl.).

Dievo ir velnio sėdėjimas kartu ant auksinio stulpo yra aiškinamas ta prasme, kad jie yra taikoje. Čia yra tos auksinės pasaulėžiūros liekana. Pagal tą pasaulėžiūrą, tiek Dievas, tiek jo būsimas varžovas, kas jis bebūtų, dar yra kartu, nors, kaip antrasis variantas pastebi, jų sėdėjimo nepatogumas yra jaučiamas.

Auksinės pasaulėžiūros liekanų yra nemažai įvairių tautų padavimuose. Lietuviškose pasakose yra sutinkamas senelis—Dievas kartu su obelimi, auginančia auksinius obuolius. Lietuviškose dainose perėjimas į amžiną gyvenimą, žmogui mirštant, yra vaizduojamas kaip perėjimas per auksinį tiltą.

LEGENDŲ LIETUVIŠKUMO KLAUSIMAS

Pastebėjus lietuviškų legendų panašumus su suomiškomis, kyla klausimas, kokia prasme lietuviškos tradicijos išlaikytas legendas galima laikyti lietuviškomis. Klausimas pagrįstas keliais atžvilgiais. Visų pirma šio pobūdžio legendos yra paprastai tokios senos, kad vargiai ar jas galima jungti su bet kuria iš dabar gyvenančių tautų. Antra, jeigu lietuvių tautą laikome priklausančia indoeuropiečių grupei, kyla klausimas, ar ši tautų grupė turi savaimingų pasaulio kilmės legendų, kurios būtų kuriuo nors atžvilgiu giminingos lietuviškos tautosakos legendoms.

Mąstant apie pirmąjį klausimą, tenka pagrįstai sakyti, kad lietuviškosios legendos yra iš paskutinio akmens amžiaus laikų. Šio akmens amžiaus mistika etnologams yra tiek atidengusi, kad galima pastebėti kai kuriuos sąryšius.

M. Eliade, plataus masto praeities mistikų tyrinėtojas, savo knygoje "Patterns in Comparative Religion" keletą skyrių yra paskyręs surinktai medžiagai apie akmens simbolizmą. Iš jo sužinome, kad akmens mistika buvo glaudžiai susijusi su gyvybės pažadinimu ir apvaisinimu. Buvo manoma, kad kai kuriuose akmenyse gyvena senolių vėlės, kurios padeda apvaisinti ne tik žmones, bet ir laukus (plg. 219 psl.).

Lietuviškoje legendoje tiek Dievas, kurdamas angelus, tiek žmogysta, kurdama velnius, juos sukuria trynimu akmens į akmenį. Šis kūrimo būdas labai daug sako apie legendos kilmės laiką. Ankstyvieji akmens amžiai įrankius iš akmens gamindavosi skaldymo būdu. Jų skaldytiniai palikimai yra plačiai žinomi archeologams. Kitas vaizdas atsidengia, pereinant į naujuosius akmens amžius. Iš tų laikotarpių randama įvairių gerai apšlifuotų akmeninių kirvių, indų ir kitų kasdienos bei kulto objektų. Matyt, akmens trynimasis į akmenį buvo labai užvaldęs to laiko žmogaus vaizduotę, kad jis šiam procesui teikė net gyvybę pažadinančios reikšmės. Tuo nereikia labai stebėtis. Panašiai kaip mūsų laikai yra linkę evoliucijos teorijoms suteikti gyvybę pažadinančios reikšmės, daugiau negu galima tai įrodyti, panašios gyvybę pažadinančios galios paskutiniai akmens amžiaus laikai teikė akmens technikai. Iki paskutinių laikų yra išlikę kai kur papročiai vos gimusių kūdikį padėti ant kurio švento akmens aiškiai liudija akmens mistikos ryšį su žmogaus gyvybe.

Lietuviškoje legendoje akmens gyvasinga mistika yra aiškiai paliudyta. Tuo pačiu ji liudija šios legendos kilmės kultūrą. Tai turint prieš akis, netenka kelti klausimo apie tautinį šios legendos sąryšį. Pakanka džiaugtis tik tuo, kad lietuviška tautosaka šios senos kultūros paminklą yra išlaikiusi.

Dabar pereikime prie antro klausimo: ar nėra kokio panašumo tarp indoeuropietiško ir lietuviško pasaulio kilmės legendų? Atsakant į šį klausimą, tenka iškart pastebėti gana bendrą etnologų nuomonę, kad indoeuropietiška tradicija neturi bendros

savos pasaulio kilmės legendos. (Plg. Alfred Kuen "Berichte ueber den Weltanfang bei den Indochinesen", Leipzig, 1935, 9 psl.). Mat indoeuropiečiai, būdami gyvulių augintojų kultūros ciklo atstovai ir tuo pačiu gana vėlyva žmonijos kultūra, nesiėmė formuoti pasaulio kilmės mitologijos. Jie arba priėmė senesnių kultūrų padavimus, arba iš viso tuo nesidomėjo, o labiau atsidėjo sofistikuotoms teologinėms ir filosofinėms studijoms. Tuo pasižymi ypač Indijos tautos. Užtenka tik suminėti vedas, upanišadas ir įvairias bramanistines bei budistines teologijas ar filosofijas.

Bet neturėjimas savito pasaulio kilmės padavimo nėra būdingas vien indoeuropiečių tautoms. Tuo pat pasižymi ir kita didelė gyvulių augintojų ciklo tautų grupė — semitai. Tas pasaulio kilmės aprašymas, kurį randame Senajame Testamente, nėra semitų kultūros turtas. W. Schmidt savo jau mūsų minėtoje studijoje yra pasakęs, kad tas pasaulio kilmės aprašymas nesiderina su ano meto žydų kultūrinėmis nuotaikomis. Jei žydai būtų užrašę tada savo laiko pažiūras, pasaulio sukūrimas būtų išėjęs galbūt panašesnis į babiloniškąjį pasaulio kilmės supratimą. Šis supratimas pasaulį kildina iš dievų kovų (295 psl.).

Taip apie Sen. Testamento pasaulio kilmės tradiciją kalba etnologas. Bet ir S. Testamento tyrinėtojai yra panašios nuomonės. Verta paminėti buvusį Romos Biblinio instituto rektorių R.A.F. MacKenzie, jėzuitą. Jis sako, kad "antras ir trečias Pradžios knygos perskyrimas paduoda seną istoriją, perduotą ir išvystytą žodinio perdavimo keliu, pirmiau negu buvo užrašyta, greičiausiai apie dešimtą šimtmetį prieš Kristų" ("Faith and History in the Old Testament", University of Minnesota Press, Minneapolis, 1963, 53 psl.).

Taigi pasaulio sukūrimo pasakojimai yra senesnio žmonijos istorijos klodo palikimai. Tai aiškiai paliudija šio šimtmečio tyrinėjimai, atlikti labiausiai į pašalius nustumtose tautose. Šių tyrinėjimų pateikta medžiaga skelbia nesukritikuojamą tiesą, kad, juo senesnės kultūros, juo švaresnės

yra jų religinės pažiūros. Ne kartą jos turi išlaikiusios tokius pasaulio ir žmogaus kilmės pasakojimus, kad ne tik savo turiniu, bet ir forma derinasi su Sen. Testamento pasakojimu. Tokios į pašalius nustumtos tautos yra: Indonezijoje Andamanų salų gyventojai, Vidurinės Afrikos bušmenai, Pietinės Amerikos Ugnies žemės gyventojai, kai kurios Šiaur. Kalifornijos tautelės, ypač Yuki tautų grupė, ir kitos. Tai turint prieš akis, kyla klausimas, koks yra sąryšis tarp S. Testamento pasakojimų ir šių senųjų tautų tradicijų. Žymus šios srities mokslininkas W. Koppers šitaip atsargiai reiškia savo nuomonę: „Mes greičiausiai būsimė arčiau tiesos, jei sakysime, kad Šv. Rašto versija ir kitos (senųjų tautų) versijos kyla iš dar senesnio bendro šaltinio“ (45 psl.).

BHIL TAUTOS KOSMOGONIJA

Būtų per didelis mūsų svarstymo išplėtimas, jei bandytume cituoti kai kurias senųjų tautų tradicijas, kas būtų tačiau labai vertinga religiniu požiūriu. Tačiau, norint turėti reikiamą perspektyvą vertinti lietuviškai versijai, yra naudinga atkreipti dėmesį bent į vieną iš senųjų kosmogonijų.

Mūsų reikalui galbūt bus naudingiausia paimti vieną versiją iš Indijos subkontinento tautų, nustumtą į pašalį. Ši kosmogonija buvo atsektą tik prieš keletą dešimtmečių, dėl to dar mažiau žinoma. Tai yra padavimas, išlikęs vienoje Indijos subkontinento tautoje, vardu Bhil. Šią versiją pasirenkame dėl keleto priežasčių. Viena, kad ji savo Dievo vardu *Bhagwan* yra turėjusi daug įtakos indoeuropiečių tautoms, ir antra, kad savo pasakojimo forma ji yra nepanaši į S. Testamento versiją, tačiau yra labai panaši savo religiniu turiniu. Lietuviško varianto Dievo ir žmogaus sampratai ji sudaro natūralų kontrastą. Štai jos tekstas.

„Pradžioje buvo tik vienas Bhagwan. Vėliau jis susimąstė:

— Ką aš turiu padaryti?

Kai jis pergalvojo, padarė dievybes ir jas paskyrė tarnauti. Jis padarė jas šviesos nešėjomis ir užtikrino joms atlyginimą. Tuo tarpu atėjo Piktoji dvasia ir paklausė:

— Kokį darbą jūs atliekate Bhagwanui?

Dievybės atsakė:

— Mes laikome Bhagwano šviesą.

Tada Piktoji dvasia klausė dievybes toliau (būtent apie atlyginimą, kurį Bhagwan joms duoda). Tada dievybės Piktajai dvasiai atsakė:

— Bhagwan mums atlygina.

Paskui Piktoji dvasia klausė dievybes:

— Kokia laimė yra Bhagwano namuose?

Dievybės pagalvojo ir atsakė:

— Bhagwano namuose yra amžina laimė.

Piktoji dvasia kalbėjo toliau:

— Ar Bhagwan nedirba?

Dievybės atsakė:

— Bhagwanui nieko netrūksta, kad dirbtų.

Tada Piktoji dvasia kalbėjo dievybėms:

— Paklauskite mano žodžio.

Dievybės kalbėjo tarp savęs:

— Ką jis pasakys?

Tada Piktoji dvasia tęsė toliau:

— Taip kaip Bhagwan sėdi visada, nieko neveikdamas, taip ir dievybės turi sėdėti, nieko neveikdamos. Tada jūsų namai bus tokie pat kaip Bhagwano namai.

Po to dievybės pasiliko sėdėti ir neatliko joms Dievo pavesto darbo. Bhagwan supyko, kad jo kūriniai neatlieka jiems pavesto darbo. Jis taip labai užsirūstino, kad, dievybes išplakęs, numetė jas ant žemės. Tada Bhagwan vėl susimąstė:

— Dabar aš vėl esu vienas.

Kai jis pergalvojo, padarė žmogų. Žmogui Bhagwan tarė:

— Nesielkite taip, kaip pasiėlgė dievybės. Jūs esate mano kūriniai, ir ko tik iš manęs prašysite, aš jums duosiu. Nelaimę aš laikysiu toli nuo jūsų. Ir jei kas jus muš, aš taip pat jį mušiu. Tik Bhagwan yra jūsų valdovas, ir niekas kitas“ (W. Koppers, 81-82 psl.).

Ši legenda turi geros medžiagos religiniam mąstymui, tačiau labiau į ją čia nesigilinsim. Reikia tik pastebėti, kad Bhil tauta ekspertų nėra laikoma indoeuropiečių kilmės, nors šiandien ji kalba indoeuropietškai. Tai reiškia, kad šis pasaulio kilmės

padavimas ne būtinai turi būti laikomas indoeuropietišku. Taip pat dėl žodžio Bhagwan kilmės kalbininkai nėra vienos nuomonės. Bet šiandien ši šaknis yra populiari Indijoje, Slavų tautose ir kitur.

KOKIA YRA LIETUVIŠKOS LEGENDOS HUMANISTINĖ IR RELIGINĖ VERTĖ

Labai šiltai nusakyti santykiai tarp Dievo ir žmonių Bhil legendoje yra kontrastas lietuviškam šių santykių šaltumui, kur Dievas nežino, kad jis yra žmogų sukūręs, o žmogus nežino, kas jis esąs. Tačiau Bhil teologija turi ir vieną reikšmingą trūkumą. Joje nėra išryškėjęs konfliktas tarp Dievo ir žmogaus. Žmogus čia nėra išvartytas iš rojaus. Šitokio nuodėmės realybės nereflektuojančio žmogaus samprata yra būdinga visai Indijos filosofijos ir teologijos raidai.

Tam tikra prasme lietuviškosios versijos žmogus taip pat nėra išvartytas iš rojaus. Nustūmimas "žmogystos" į pragarą yra ne tas pat, kas žmogaus išvartymas iš rojaus. Nustūmimas į pragarą yra tinkama išraiška Dievo konflikto su dvasine būtybe, o ne su žmogumi. Žmogus, krikščionišku ir S. Testamento supratimu, yra tik pašalintas iš tiesioginių santykių su Dievu, bet nenustumtas pražūtin.

Palikime nuošaly klausimą, kiek lietuviškas personažas yra dvasinio Dievo kūrinio su juo išraiška (nors toks jis yra), ir pažiūrėkime į jį kaip į žmogaus prototipą. Tai yra pagrįstas žvilgsnis, nes šitoks personažas galėjo būti sukurtas tik tada, jeigu jo kūrėjo sąmonėje buvo išlikusi didingo pirminio žmogaus samprata. Ši "žmogysta", kuri nežino, kas ji iš tikrųjų yra ir iš kur kilusi, tuo pačiu paliudija labai žmogišką religinę krizę. Šiuo atžvilgiu ji yra tikras žmogus. Tokios nuotaikos ir tokio galvojimo žmonių yra pilnas pasaulis. Šiuo atžvilgiu "žmogysta" nėra dirbtinė fikcija, bet realaus žmogaus psichologijos išraiška. Tačiau ši "žmogysta" labai ryškiai atstovauja kūrybingo žmogaus sampratai. Ji drįsta varžytis su Dievu abiem savo kūrybiniais pasireiškimais. Ji imasi kurti dvasines būtybes, taip pat ji kuria ir žemę, tuo būdu sueidama į konfliktą su Dievu.

Kad žmogaus kūryba ne būtinai turi su-eiti į konfliktą su Dievu, jau esame minėję. Daugumas nesipriešins suvokti žmogų, kaip pasaulio kūrimo dalininką. Sunkiau bus suvokti žmogų, kuriantį dvasines būtybes. Bet ir čia tam tikrų atitikmenų galima sutikti konkrečių žmonių gyvenime. Kad žmogus kartais pasijunta daugiau negu tik žmogus, liudija garsaus šveicarų psichologo Jungo pasakymas: "Dažnai aš jaučiu, kad lemtin-gais atvejais aš nebuvo tarp žmonių, bet buvau vienas su Dievu" (David B. Burrell "God and Action", Notre Dame Press, 1979, 185 psl.).

Legendos pasakymas, kad žmogysta, su-kūrusi dvasias, pasijuto nejaukiai, primena tuos atvejus, kai žmogus savo sukurtą ver-tybių tarpe nebeturi kur dėtis. Juk argi ir Hitleris nesijautė savo sukurtos sistemos spaudžiamas?

Jeigu dabar paliktume nuošaly legendi-nę lietuviško pranešimo formą bei jo gali-mas filosofines išvadas ir pasisavintume tik jo dalykinį požiūrį į pirminį žmogų, būtent, kad jis buvo labai kūrybingas, pasijustume opozicijoje su paskutiniame šimtmetyje įsi-galėjusia pažiūra, kad pirminis žmogus ne-daug skyrėsi nuo gyvulio. Evoliucijos teori-jos šiandien yra taip populiarios, kad net nedrąsu prieš jas pasisakyti. Bet nevysi kom-petentingi tyrinėtojai yra šioms nuotaikoms pasidavę. Verta šia proga paminėti vieno archeologo pažiūrą. Jo studija yra skirta tyrinėti ledlaikių žmogų kaip kūrėją. Tai yra George Kraft knyga, išleista Tuebinge-ne 1948 m. ir pavadinta: "Pirminis žmogus kaip kūrėjas" (Der Urmensch als Schoepfer). Autorius, būdamas aukštos nuomonės apie pirminio žmogaus kūrybingumą, paly-ginus su vėlesniu žmogumi, remdamasis ar-cheologiniais duomenimis, sako, kad pir-minis žmogus yra daug pranašesnis už da-bartines primityvias rases (plg. W. Koppers, 169 ir 66 psl.).

Mūsų laikais yra ir daugiau mąstytojų, kurie ne tik nėra žemos nuomonės apie pir-minį žmogų, bet jį laiko pranašesniu už mo-dernųjį žmogų. Štai Amerikos poetas Mc-Clure šitaip sako apie mus, palyginus su pir-

LAIŠKAI LIETUVIAMS NUO NEGYVOSIOS JŪROS PAKRANČIŲ IR IŠ BETLIEJAUS

EN BOQEĖ, GEGUŽĖS 4 D.

"Gyvenimas keistesnis už pasaką", sako populiari amerikiečių patarlė. Jos tiesa įsitikinau vakar, važiuodama Negyvosios jūros pakrantėmis. Kur jau kur, bet čia tai net fantastiškiausiame sapne nesapnavau patekti! Bet štai sėdžiu ištaigingame "Sulamitos" viešbutyje, o už lango, karšto ryto garais padūmavusi, Yam Ha-Melah — Negyvoji jūra.

"Esi pasaulio rūsy!" skelbia užrašas pakrantės užkandinėj. Juokas juoku, bet iš tikrųjų patekom į giliausią mūsų planetos duburį — 392 m žemiau jūros lygio!

Nuo Jericho En Boqeq apie 40 km, tačiau vakaryktė kelionė atrodė trumpa: žemyn bėgančio kelio vingių vingiai, raudonų kalnų rūstus majestotas ir fantastiškos jūros nykus grožis užkerėjo akis ir mintis. Visi nuščiuvę spoksojo pro autobuso langus. Spragsėjo tik foto aparatai. Net ir iškalbusis Džimis mažai ką pasakojo. Papasakot

miniu žmogumi: "Mes esame labai nesveiki. Mes buvome daug protingesni prieš trisdešimt tūkstančių metų. Prieš trisdešimt tūkstančių metų mes turėjome didesnius smegenis ir daugiau galimybių konstruktyviniams deriniams. Mes prieš trisdešimt tūkstančių metų greičiausiai sugebėjome daugiau pažinti" ("The San Francisco Poets", red. David Meltzer, Ballantine Books, New York, 1971, 265 psl.). Neaišku, kokios studijos ir kokie autoriai šį poetą įkvėpė taip manyti apie pirminį žmogų, bet, matyt, jis bus jų sutikęs.

Grįžtant prie klausimo, kokia lietuviško varianto vertė yra religiniu požiūriu, tenka sakyti, kad ir šiuo atžvilgiu ji nėra bevertė. Nepaisant savo susilpnėjusių santykių su Dievu, ši legenda liudija, kad pirminis žmogus turėjo tiesioginį, betarpišką santykį su Dievu.

apie Negyvąją jūrą iš tikrųjų trūksta žodžių. Nuo pat mažens mėgau pasakojimus apie nepaprastas pasaulio vietas, ir pagaliau vienoj iš jų atsiradus, nebežinau, ar tikėt, ką matau, ar ne...

Pirmas žvilgsnis į Negyvąją jūrą buvo žalsvas vandens ruožas pilkoj dykynėj. Čia iš smėlio kyšojo šiurkščių žolių kuokštai, lyg nešukuotos kaukų galvos, ir styrojo viena kita apšepusi palmiukė. Bet kelias greitai pasuko į pakrantę, ir atsivėrė keistų vaizdų, keistų spalvų paletė. Kairėje telkšojo jūra — be ripulių be bangų — negyva. Nuodingai žalios ir giliai mėlynos vandens spalvos mainėsi, čia stiprėdamos, čia išblukdamos. Kitame krante barkšojo pilki Jordano valstybės kalnai. Dešinėje kelias glaudėsi prie nuogų raudonų uolų. Kur ten uolos! Kalnai! Aukšti, kampuoti, išraižytais šonais, nulaužtomis viršūnėmis... Niūrių, bet majestotiškų pilių, sostų, tvirtovių eilės. .. Atrodė, vėl važiuoju Arizonos ar Navajo dykynėm. Kairėj — Mare Tranquillitatis, dešinėj — Aristarchus plokščiakalniai.

Nors dar nebuvo vėlu, bet saulė jau siekė kalnus, ir suaižėjusios viršūnės blizgėjo tirpintu auksu. Kiekvienas kelio vingis (o jų šimtai!) atvėrė vis naujus vaizdus: iš potašo ir druskos išsikristalizavusias baltas "lėkštes", blizgančius "grybus", milžinų "kepures", vaiduokliškus nagus išskėtusias mirusių medžių šakas. O tas negyvas vanduo toks žalias, toks tyras, nors gerks. ..

Autobuse aidėjo nustebę "vajė!" ir "žiūrėk-žiūrėk!" Visiems labiausiai buvo keista, kad Negyvosios jūros pakraščiuose augo supelėjusio žalumo krūmai, pašiurpusios žolės ir net nusūsę medeliai. Kaip jie čia egzistuoja be gėlo vandens? Kaip tas sūrymas nesugrauzia šaknų?

Staiga akis užkliuvo už balta šarma blizgančio ruožo virš vandens. Atrodė, lyg koks cukrinis milžino pirštas rėžia jūrą. Galvojau, kad karšto oro, šviesos ir vandens su-

kurtas miražas. Arčiau privažiavus, "miražas" susikristalizavo į tikrą ilgą pusiasalį — Costigan ragą. Tas ragas — nubalę druskų-mineralų laukai Jordano pusėje. Ir Jordaniui, ir Izraeliui Negyvoji jūra teikia daug labai gyvos pramonės: abu kraštai semia jos gausius mineralus eksportui.

Dar keli vaizdingi posūkiai, ir pasiekiam En Boqeq — kelionės ir beveik jūros galą (ji baigiasi vos už 10 km į pietus). En Boqeq — vienas iš Negyvosios jūros kurortų. Nedidelis — pora viešbučių majestotiško plokščiakalnio papėdėj, bet žmonių pilna. Vieni turistai, kaip ir mes, kiti vasarotojai, atvykę pasimirkyti gydančiame jūros sūryme.

Nors mūsų "Sulamitos" architektūra tokia pat sunki ir kampuota, kaip uolos aplink, bet viduj karališkai ištaiginga: marmuras, veidrodžiai, kilimai, vėsinimas. Nežiūrint to liuksuso, vakar neveikė keltuvai, ir aš užsitempiau lagaminą į trečią aukštą pati. Nenorėjau gaišti nė minutės — reikėjo gi išbandyt stebuklingą maudynę, kol nesutemo!

Sunku papasakoti, ką jauti, kai guli vandeny, kuriame negali nuskęsti. Turbūt panašiai jaučiasi astronautas, pirmąkart pasiekęs besvorę padėtį. Gulėjau tartum ant alyvuotos, per šiltos paklodės, kaip koks kamštis ar sviedinukas, o gal net plunksnelė... Ak, laimingi storuliai šioje maudyklėje!

Nors lagamino nubrozdintą krumplį ir bato nutrintą kulnį jūra degino visais 27 nuošimčiais savo druskų, bet iš vandens nebėgau. Gulėjau pakėlusi galvą, rankose laikydama laikraščio skiautelę. Žiūrėkit, skaitau tartum savo lovoj! Tai priminė man, kaip tolimoj vaikystėj mano draugės jaunas dėdė šitaip gulėdavo Nevėžio vandeny ir skaitydavo ant krūtinės pasistatęs "Anną Kareniną". O mes, vaikai, krante sutūpę, plėšomi pavydo ir pasigėrėjimo, laukdavom, kada jis nuskęs arba bent knygą sumirkys. Atiduodu jam vandens sporto pirmenybę, nes skaityti, gulint ant Nevėžio, buvo didelis menas, kai čia Negyvoji jūra kiekvieną paverčia kamščiu ar plūde be jokių pastangų.

Greitai visi kelionės draugai plūduriavo šiltam sūryme, kaip rąstai, delfinai, buteliai ar statinaitės. Kurie dar nespėjo sušlapti, fotografavo. Mes klegėjom ir juokėmės vieni iš kitų, bet nesitaškėm: kiekvienas lašelis į veidą — kaip žarija! Čia, broliuk, ne Kuršių marios, anot vieno keleivio. Tačiau kai paaiškėjo, kad ant vandens galim ir sėdėti, nuostabai ir linksmumui nebuvo galo. Kelius apsikabinę ir atsilošę tartum fotely, plūduriavome lyg kokie magikai, patys netikėdami tokiais "triukais". Mažiausias kryptelėjimas vertė ant šono, kaip gumines lėles, ir keliems teko paragauti neapsakomos to tyrojo vandenėlio kartybės.

Būtumėm dar ilgai ten pasimarinau, jei ne greit tirštėjanti vakaro prieblanda. Išlipus iš vandens, rodėsi vėsu, nes Negyvoji jūra šilta, kaip vonia. Jaučiausi lyg silkė, išgriebta iš sūrymo: oda susitraukė, o rankos ir kojos blizgėjo, padengtos druskos sluoksneliu. Ant visko, ką paliečiau, liko baltos riebios dėmės.

Vandens, vandens! Gėlo vandens! Stypčiodami aštriais pakrantės akmenukais, atkišę rankas, galais pirštų nešdami foto aparatus ir batus, skubėjome atgal į viešbutį. Kai, po čiurkšle nusiplovus lipnią druską, pasinėriau į puošnų "Sulamitos" baseiną, stipriai pajutau gėlo vandens stebuklą.

Po skanios vakarienės, aplaistytos raudonu Karmelio vynu, nutarėm dar pasivaikščioti. Naktis buvo panaši kaip Tebuose: minkšta, juoda, karšta. Jordano kalnuose blizgėjo keli retų gyventojų žiburiai. Vėjas pūtė nuo jūros, bet negaivino. Vaikštinėjom asfaltuotu pakrantės keliu, kalbėdami, kiek daug keistenybių ir įdomybių slepia mūsų maža planeta.

Naktis prie Negyvosios jūros tyli ir nyki. Nesigirdėjo bangų ošimo; uolos stūksojo labiau jaučiamos, negu matomos. Žėrėjo tik "Sulamitos" langų eilės. Mesėjom keliu, kuris veda į mineralų kasimo ir apdirbimo fabrikus ir į... Sodomą. Žmonijos istorijos pradžioje nubaustas, sudegintas, nugrimzdęs miestas paliko mums savo vardą nežmoniškiems žmogaus veiksams aptarti. Galbūt šia pakrante iš pasmerktojo miesto

Druskos kristalai ir druska aplipę medžiai
Negyvojoje jūroje.

į kalnus bėgo Lotas su šeima, nesizvalgydami atgal į ugnies lietį ant Sodomos. Tik Loto žmona pasidavė smalsumui ir... pavirto druskos stulpu. Atvažiuojant pakelėj mažiau keletą vienišų lieknų olų. Kuri iš jų?..

MASADA

Važiuojam atgal į šiaurę tuo pačiu keliu, kuriuo atvykom. Masada stūkso pakeliui. Tik prieš menesį televizijoje žiūrėjau istorinį filmą apie ją, pamatyti tikrąsias įvykių vietas ypač įdomu. Masados kalnas aukštas, status, nukirsta viršūne, labiau panašus į žmogaus rankų pastatytą tvirtovę, negu natūralią uolą. Nors rytas ankstyvas, bet ekskursantai jau "apsupo" Masadą, kaip romėnai kadaise: aplink burzgia autobusai, automobiliai ir aukštyn jau kyla raudonas vaгонėlis, lyg žaislą dėžutė.

Jau gerokai karšta. Tolumoje Negyvoji jūra, apsitraukusi šėma garų migla, o čia

prieš akis rūstus plokščiakalnio masyvas. Vienu jo šlaitu vingiuoja siauras takelis. Kas nori išbandyti savo jėgas, kopia viršūnų pats. Matau keletą stipruolių su kuprinėmis, vos vos judančių, Judėjos saulės nuplaktų. Sako, Izraelio kareiviai treniruočių metu turi Masados viršūnėn bėgte užbėgti. Įdomu, kiek jų įstengia?

Ant šio atšiauraus kalno Erodas Kristaus laikais pasistatydino tvirtovę, įrengdamas ne tik gynybos bokštus, maisto, ginklų sandėlius bei vandens cisternas, bet ir ištaigingus rūmus. Po Erodo mirties čia savo įgulas laikė romėnai. Didžiojo žydų sukilimo metu (66 m. po Kr.) romėnai iš Masados buvo išvaryti. Tvirtovėje vėl šeiminkavo žydai ir, 70 m. po Kr. Titui numalšinus sukilimą bei išgriovus Jeruzalę, būriai pabėgėlių susitelkė Masadoje paskutiniam pasipriešinimui. Masados tvirtovę apsupo romėnų generolas Flavius Silva (filme jį puikiai suvaidino Peter O'Toole), manydamas ją greitai paimti. Tačiau žydai apsupimui buvo gerai pasiruošę, turėjo dideles maisto, vandens atsargas ir kalno viršūnėje išsilaikė trejus metus.

Žydams vadovavo karingas idealistas Elisar Ben Ja'ir. Nežiūrint ugningos neapykantų okupantams, Elisar vedė gudrias derybas su generolu Silva, dažnai jį apgaudamas. Bet kai romėnai supylė aukštą pyli-

Maudosi Negyvojoje jūroje.

Masados griuvėsiai.

mą ir ant jo užtempė milžinišką sienų grioviką, Elisar Ben Ya'ir žinojo, kad Masada nebeatsilaikys. Jis ir kiti Masados gyventojai nutarė geriau mirti, negu patekti į romėnų vergiją. Kai gen. Silvos kareiviai galų gale pralaužė tvirtovės sienas, viduje rado 960 lavonų. Gausios maisto ir vandens atsargos liudijo, kad ne dėl bado grėsmės tie žmonės išsižudė...

Džergždamas, storu lynu nusileido vagonėlis. Įvairiakalbis ekskursantų būrys grūdasi vidun. Kai kurios mūsų bendrakeleivės atsisako kilti į Masados viršūnę. Girdi, nutrūks lynas, nukris vagonėlis. .. Bet šitos rūškanos pranašystės daugumos mūsų nenugąsdina. Kylam! Kylam! Lengvai, greitai, pasisupdami virš tarpeklio. Artėja, artėja milžiniškas Masados šonas, ir mes jau čia...

Medinių laiptų zigzagai veda į pačią kalno viršūnę. Kariamės jais, stabteldami atsipūsti ir pažvelgti žemyn į žalsganą Negyvąją jūrą, į dykumą po kojų, kur, lyg vai-

kų išbraižyti kvadratai, ryškiai matosi romėnų kariuomenės stovyklų likučiai. Džimis parodo pirmąją vandens cisterną. Tai milžiniška ola, kaip didžiulė salė. Kiek ji talpino vandens ne tik gerti, bet ir maudytis Jo Didenybei Erodui bei visam dvarui!

Pagaliau mes viršukalnėj. Plokščia ji ir didelė. Galėtum ant jos pastatyti mažą miestelį. Atrodo, toks čia ir stovėjo Erodo ir Elisar laikais: kur tik pažiūri — bokštų, sienų, pastatų griuvėsiai. Džimis vedžioja mus skersai ir išilgai, pasakodamas apie Erodą, didįjį statytoją. Apžiūrim menių griuvėsius, spalvotų mozaikų liekanas, ištaigingą pirtį su tiems laikams moderniu vandentiekiu. Kai susiburiame vakariniame šlaite, Džimis parodo pylimo likučius. Prieš 1908 metus tūkstančiai kareivių užtempė čia sienų griovimo mašiną ir paėmė Masados tvirtovę. Deja, nebeginamą ir nebegyvą. Roma, kur tavo triumfas, kur vergai?

Toliau, gilyn į dykumą, stūkso kitas mažesnis plokščiakalnis. Aplink jį raizgosi ke-

liai, stovi stulpai, lentos ir keli "treileriai". "Ten buvo sukamas filmas *Masada*, — aiškina Džimis, — nes čia — istorinis paminklas, ir filmavimo darbai draudžiami".

Sustoju aptvertoj terasoj ir žiūriu žemyn į Negyvajai jūrai tobulai pritinkančią aplinką: raudonos uolos, raudoni plokščiakalniai, riedulių kalvos... Mėnulio panorama... Vėsus viršukalnės vėjas atneša žmonių balsus, ir aš atsirandu — Pilėnuose. Mano vaizduotėj Judėjos karščių nurudintas, barzdotas Elisar veidas susilieja su kitu, šiaurės vėjų nugairintu, šviesiabarzdžiu Margirio veidu. Tai amžinas veidas kovotojo idealisto, kuris gyvena ir miršta be kompromisų, laisvas, kaip paukštis, kaip iš lanko paleista strėlė, kaip laužo liepsna... Elisar Ben Ya'ir laukė 1880 metų, kol buvo atsimintas su pagarba ir pasididžiavimu. Margirį atsiminėm greičiau, bet "Lietuvos Masada" dar tebeauklia tinkamo įvertinimo.

Leidžiantis žemyn, pasakoju Džimiui apie Pilėnus. Jis atidžiai klausosi. Jį domina neįvydai karžygiai. Juk jis arabas..

* * *

Pietaujam En-Gedi oazėj ant Negyvosios jūros kranto. Bet jūra atgijusi: smarkus vėjas šiauria bangas; tyška purslai ant nuzulintų pakrantės akmenukų. Nuo kalnų nusileidus, karšta. Žalsvas, perregimas, apgaulingas jūros vanduo traukia maudytis, ir norisi gerti, gerti, gerti... Apmalšinę troškulį mažame pakrantės restoranėlyje, Gina, Irena ir aš dar nuskubam prie vandens atsiveikinti su fantastiška Yam Ha-Melah: nufotografuojam ir prisirenkam akmenukų. Jie apvelia rankas lipnia druska, išsūdo mūsų kišenes ir rankinukus. Sudie, negyvos gelmės, karčios bangos ir sūrūs akmenys! Sudie, raudonų sostų dykuma, mėnulio tyrai!

Prieš pasukant Jeruzalės kryptim, Džimis parodo garsiąsias Qumran uolas. Jos gunkso pakelėj, panašios į krūvon sulipusias sluoksniuotas "babkas". Juodos olos šonuose primena razinas. Qumran vardas pagarsėjo pasaulyje, kai 1947 m. vienas beduinas, ieškodamas čia pasiklydusios ožkos, šiose olose užtiko daugybę senų raštų. Tai

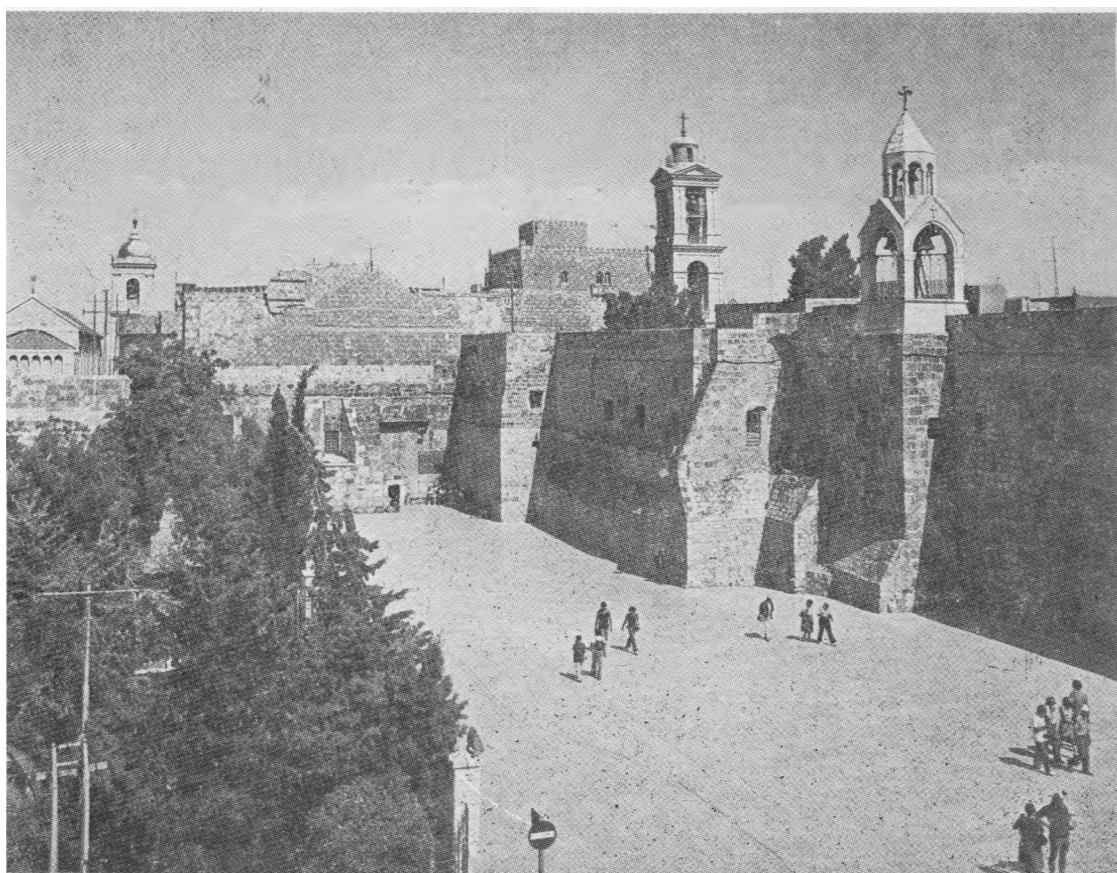
buvo tartum didžiulė slapta biblioteka, sudaryta iš pergamento ir papyruso ritinių, sandariai uždarytų moliniuose ąsočiuose. Nors jų amžius siekė prieškristinius ir Kristaus laikus, bet raštai buvo gerai išsilaikę. Taigi po 1950 metų "biblioteka" susilaukė entuziastiškų skaitytojų: pasaulio archeologų, teologų, Biblijos tyrinėtojų.

Qumran raštų autoriai buvo esenai, asketinė žydų sekta, gyvenusi En-Gedi apylinkėse. Esenai, tartum žydų tautos metraštininkai, užrašinėjo ano meto įstatymus, etiką, religines tiesas, psalmes, Senąjį Testamentą. Nors šią sektą romėnai išnaikino apie 69 m. po Kr., tačiau gudriai paslėpti raštai išliko. Taip ši keisčiausia žmonijos "biblioteka" atvėrė neįkainojamą lobyną žinių apie Šv. Raštą ir krikščionybę.

Palikę Qumran uolas, jau sukam į vakarus, į Jeruzalę! Dabar kelias rangosi aukštyne į kalnus. Su kiekvienu kilometru nyksta

"Loto žmona".

Gimimo bažnyčia.

grėsmingosios raudonos uolos ir Negyvosios jūros apylinkių mėnuliški vaizdai. Čia apvalėja kalnai, šiaušiasi skurdžių ganyklų pilka žolė. Pakelėse pralenkiam beduinus su vis didėjančiomis avių ir ožkų bandomis. Vis labiau melsta dangus, skaidrėja oras, vėsta vėjas.

Viename kelio vingyje stabteliam prie didoko plokščiaastogio pastato. "Gerojo Samariečio užėiga" — trimis kalbomis skelbia lenta. "Ir Kristaus laikais šis kelias buvo toks pat, tik neasfaltuotas, — sako Džimis, — ir pavojingesnis, nes kalnuose šeimininkavo plėšikai. Jėzaus pasakytas Gerojo Samariečia prilyginimas ypač tiko šioms vietoms".

Apžiūrime užėigą, pakalbinam ir saldinais apdalinam ant slenksčio sėdinčią labai nedrąsą arabiukę ir vėl pirmyn. Jeruzalės

kelias vingiuoja per apvalias kalnų nugaras, pro pilkas avių kaimenes, ir nenoriu tikėt, kad bibliniais laikais čia buvo pavojingiau keliauti, negu dabar Čikagos gatvėmis. ..

BETLIEJUS, GEGUŽĖS 5 D.

Aštuoni kilometrai į pietus nuo Jeruzalės stovi Betliejus. Mes ten važiuojam kalvotais, akmenuotais laukais. Ilgavilnės avys, rudai įdegę piemenys su baltom kofijom ant galvų ir ilgomis lazdomis rankose man sukelia kalėdinės kortelės vaizdą. Kažkaip neberealų: ar iš tikrųjų artinuosi ten, kur prieš 1980 metų atsitiko mūsų ribotu protu neapprėpiamas reikšmingiausias įvykis žmonijos istorijoje? Ar tik stebiu kalėdinius vaizdus tobulai nupieštų kortelių rinkiny?

Įvažiuojam į Betliejų. Ant apvalių kalvų susispietę balti ir rusvi namai. Plokšti

stogai, maži langai, vingiuotos gatvės. Moterys ilgom suknelėm — juodų, auksinių, violetinių, raudonų spalvų margumynas. Baltos skarelės surištos po smakru; baltos ir taškuotos vyrų kafijos. Krepšiai ir maišai pilni svogūnų, ridikėlių, ropių ir mažų bananiukų. Nematau nešančių duoną ar mėsą, nors Betliejus hebraiškai reiškia Duonos namą, o arabiškai — Mėsos namą. Bet ar tai svarbu, kada tikroji Betliejaus reikšmė visose pasaulio kalbose yra Jėzaus Gimtinė.

Pirmas sustojimas — Gimimo bažnyčia. Tai visos krikščionijos centrinis taškas, kasmet, ypač Kalėdų metu, sutraukias šimtus tūkstančių maldininkų. Šią bažnyčią pastatydino pamaldžioji Elena, Konstantino Didžiojo motina, 325 m. po Kr. Bažnyčios istorija įdomi ir audringa. Reikia stebėtis, kad ji dar tebestovi, nes per tuos šimtmečius buvo griauta, deginta, uždaryta, apvogta (ir vis Dievo vardu!). Tačiau žmogus šau-

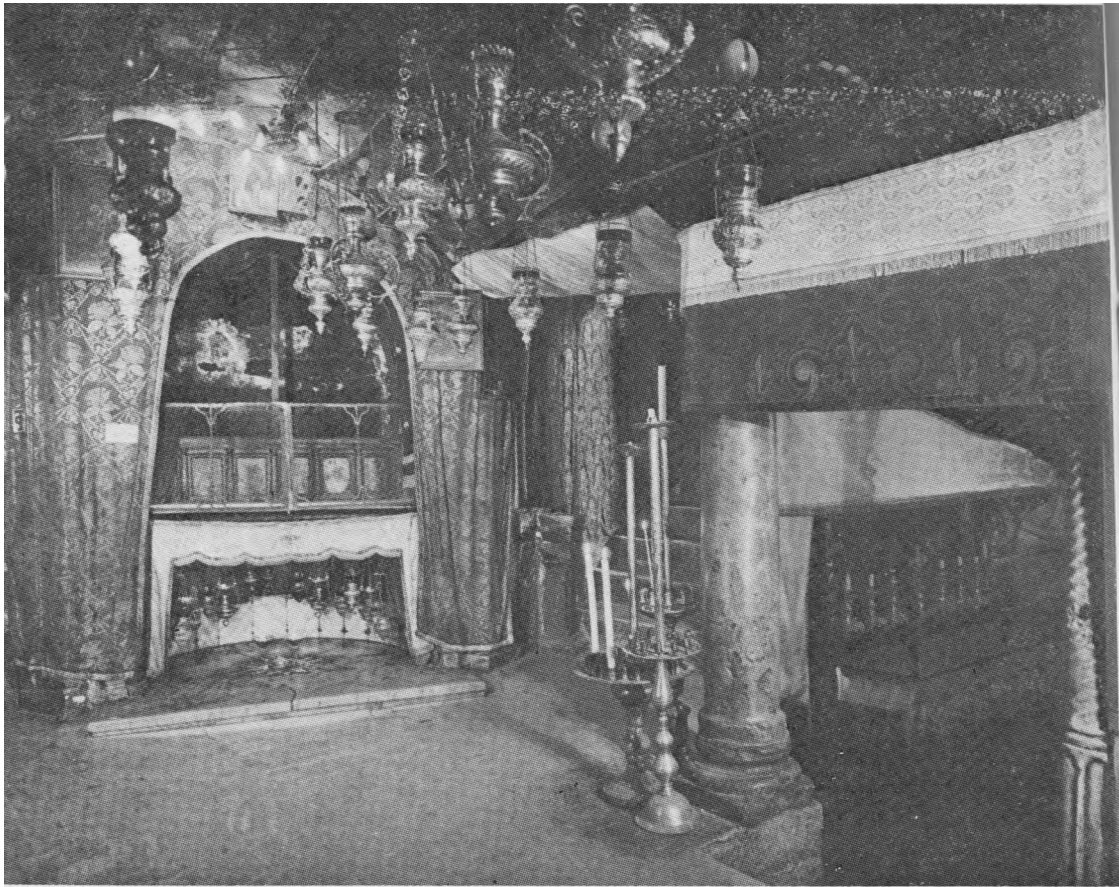
do, Dievas kulkas gaudo. .. Romos imperatorius Adrijonas, norėdamas išnaikinti dar jauną krikščionybę, pastatė dievo Adonio šventyklą tiesiai ant tos neapkenčiamos Jėzaus gimtavietės, kurią pamaldžiai lankydavo būriai krikščionių. Neatėjo imperatoriui į galvą, kad šis jo gestas, vieton panaikinęs ypatingą krikščionių paminklą, jį puikiai išsaugos, gerai paženklintą.

Gimimo bažnyčia į šventovę visai nepanaši. Greičiau atrodo kaip sunki, beformė tvirtovė. Nėra jokių kupolų, langų, arkų. Pora žymiai naujesnių laikų statybos bokštų prilipinti ant grėsmingos viduramžių sienos, kuri supa prie bažnyčios prisišliejusius vienuolynus.

Įžengiant pro žemutėles, siaurutėles duris. Senovėje čia būta trejų durų — dar tebesimato užmūrytų angų žymės. Ir šias kadaise plačias durelytes reikėję užmūryti, kad anų laikų plėšikai neįsiveržtų bažnyčion

Gimimo bažnyčios vidus.

Kristaus gimimo vieta ir prakartėlė.

raiti. Viduje vėsi prieblanda ir vaško kvapas. Penkios didžiulės navos ir keturios eilės raudono akmens kolonų nuteikia iškilmingai. Tarp kolonų kabo bronzinės lempos, panašios į milžiniškus smilkytuvus. Kiekviena jų dar papuošta, lyg ant Kalėdų eglutės kabančiu, spalvoto stiklo burbulu.

Didžiojoj navoj pro praardytas grindis Džimis mums parodo įmantrių formų Konstantino laikų mozaiką, ir tada jau renkamės prie angos, vedančios žemyn į Jėzaus gimimo olą. Ten lankosi kiti maldininkai, todėl laukiam savo eilės. Mums bestoviniuojant, ateina būrys vyrų iš Haiti; aukšti, juodi, susisupėję ankštus "sarongus". Vos sustoję, jie pragysta. "Tyli naktis" liejasi spontaniškai; balsai nuostabiai gražūs. Pradžioje jie gieda angliškai, paskui — prancūziškai. Gražioji giesmės melodija įgauna kažką nežemiška.

Šioje aplinkoje, atrodo, ji ne tik skamba, bet kibirkščiuoja ir žėri. Klausom nuščiuvę, sujaudinti. Mus palietė vienas tų retųjų gyvenimo momentų, kada akimirksniui blykstelia tobulas grožis, ir pajunti, kad yra Anapus, kurio neprisipažindamas ilgiesi...

Pagaliam nusileidžiam žemyn tūkstančių kojų nuzulintais laiptais ir atsiduriame erdvioje grotoje. Čia šviesu nuo daugybės kabančių lempų, kuriose plazda alyvos liepsnelės, ir nuo medum kvepiančių žvakių. Mano dešinėje nedidelė niša su altorėliu. Marmurinės nišos grindyse švelniai blizga sidabrinė 14-kos spindulių Betliejaus žvaigždė. Ji žymi Jėzaus gimimo vietą. Klaupiuiosi, glaudžiu lūpas prie nubučiuoto sidabro.

"Hic de Virgine Maria Jesus Christus natus est" iškalta žvaigždėje. O mano galvoj bastosi mintis, kad štai aplankau net

paties Jėzaus gimtinę, o savosios — negaliu. Kairėje pora laiptelių žemyn, ir esu Prakartėlėj. Tai didesnė olos niša, kur gimęs Kūdikis buvo paguldytas ant gyvuliams pakrikto šieno. Dabar čia stovi altorėlis. Viskas padengta marmuru ir brangiais audiniais.

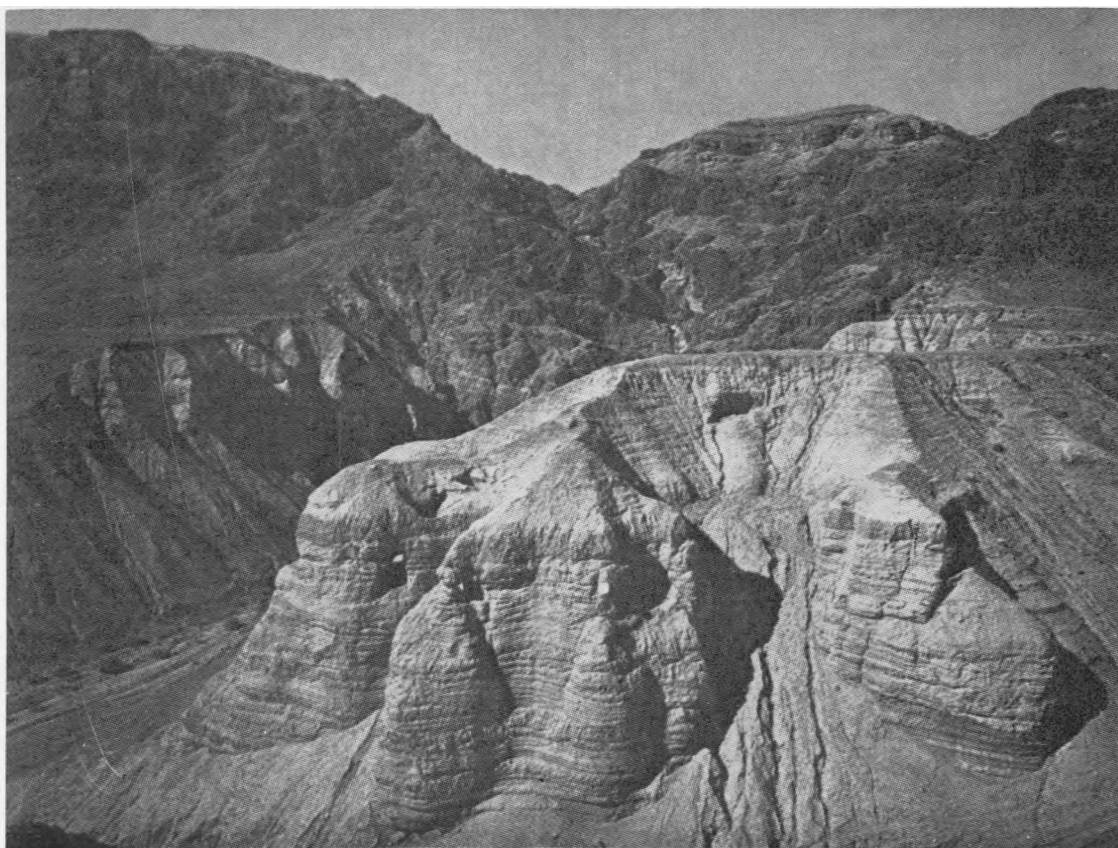
Prie Oriento puošmenų nepratusiai varkiečio akiai čia viskas atrodo perkrauta: per daug lempų (48!), per daug marmuro, žvakių, ikonų, margų gobelenų, auksu at austos brokados užuolaidų, kutų ir mezginių. Tas prabangus chaosas mane išblaško. Negaliu įžiūrėt olos lubų ir sienų. Užtektų sidabrinės žvaigždės ant marmuro plokštės. Bet... iš tikrųjų ne. .. Šis karalius turi būti pagarbintas karališkai, ir tik rytiečiai moka garbinti su per kraštus besiliejančių jausmų prabanga

Atsisveikinam su šia šventa vieta, sugiedodami "Sveikas, Jėzau, gimusis". Jau nie-

kad daugiau Prakartėlė man neatrodys, kaip medinis tvartelis, apaugęs eglutėmis ir užpustytas sniegu...

Nepaliekam Betliejaus neapsipirkę. Dideliam tėvo Vaišnio ir daugumos vyrų nusivylimui, Džimis, kaip žadėjo, nuveža mus į "Herodion". Tai didžiulė suvenyrų-brangenybių krautuvė, pavadinta Erodo Didžiojo pilies vardu. Ta pilis stovėjo ant keisto kūginio kalno netoli Betliejaus. Dabar ten vyksta archeologiniai kasinėjimai, ieškant prabangaus Erodo kapo.

Taigi sugriūvam į "Herodion". Italas savininkas Costandi Canavati ir būrys gražių pardavėjų neriasi iš kailio. Matyt, kad mūsų Džimis čia lauktas svečias: savininkas girdo jį kvapia arbata ir šnekina. Mes tuo tarpu apgulam prekystalius. Ir ko čia nėra! Milžiniškas alyvmedžio drožinių ir sidabrinų papuošalų pasirinkimas. O kieno kišenėj per daug kelionės čekių, tas gali juos

Qumran uolos, kur buvo atrasti seni rankraščiai.

O, kad galėčiau pradėti gyvenimą iš naujo. . .

(Mano antrasis vyras)

Vytautas Kasniūnas

Pirmutinis sniegas nubaltino medžių šakas, kurios, pilnačio mėnulio apšviestos, spindėjo sidabru. Svečių kambarys buvo pustamsis, apšviestas žvakių mirksėjimo, kurių liepsnelės žaidė dviejuose kampuose.

— Po sūnelio krikštyną aš su juo išvykau į tėviškę,—pakursčiusi ugniakurą, Onutė tęsė toliau savo šeimos išgyvenimų pasakojimus. — Vytenis pasižymėjo mokslo gabumais ir su dideliu įkarščiu atsidavė me-

lengvai išleist auksui ir brangakmeniams. Žinoma, "Herodion" kainos — tai ne Kanos krautuvėlė! Dabar aišku, kodėl Džimis atkalbinėjo mus ten nepirkti...

Brangu, nebrangu, bet per vėlu atsispirti, kai aplink virtinės alyvmedžio rožančių, krepšiai sagių, kaimenės kupranugarių ir asiliukų statulėlių, kalnai sidabrinių Jeruzalės kryželių, dėžės ir dėžutės agatų, akvamarinų, lentynos įmantriausių bronzinių arbatinukų, puodukų, padėklų. .. Suvenyrų karštinė čia pagauna net tėvą Vaišnį: jis renkasi rožančius, varto kryželius, rausiasi sagių krepšeliuose. O mūsų ponios lengvai atsidūsta...

Vakarop pasiekiami Jeruzalę. Grynam kalnų ore ir vakaro šviesoj miestas atsiveria, kaip auksinis paveikslas.

Iki kito laiško.

Jūsų Nijolė

dicinos studijoms. Mano tėvai siuntė iš ūkio maistą, o jo tėvai padėjo pinigais. Mudviejų išsvajota karšta jaunystės meilė geso, slopinama vedybinio gyvenimo realybės. Greičiausiai skyrėsi mūsų pažiūros į vedybinį gyvenimą. Vedybos man buvo nelauktos, staigiai atsiradusios. Aš buvau joms nepasiruošusi. Reikėjo dar palaukti, išgyventi, išsikalbėti, geriau vienas kitą pažinti. Po meilės prisipažinimo reikėjo skirti daugiau laiko iki sužadėtuvių, o dar daugiau iki vedybų. Per greitai pradėjome valgyti skubiai išvirtą karštą košę. Atrodė, kad ji jam patiko, o man reikėjo dar žymiai daugiau prieskonių. Jis skubėjo valgydamas, o aš norėjau valgydama pasigardžiuoti. Tiesa, jis dažnai sakydavo, kartodavo, kad mane labai myli, bet aš šalau jausmuose ir žodžiuose. Man neužteko vien tik vakarais rodomų meilės jausmų, kurie kartais lyg kančia pasidarydavo. Aš jį mylėjau, bet meilės prisipažinimo žodžiai gerklėje užspringdavo ir negalėjau jų ištarti. Aš meilę visai kitaip supratau. Meilę turėjo vainikuoti ilgesys. Tai turėjo būti lyg trumpa kelionė, lyg akimirkos į dausų pasaulį. Lyg išsvajota vizija. O dabar buvau lyg glamonėjama lėlė.

Klausydami Onutės pasakojimų, mes lyg vertėme meilės romano puslapius ir apstulbė, akis į ją įbedę, gaudėme žadą. Ji pasakojo gyvai, dažnai akis primerkusi, įsigyvendama į praeities įvykius. Dažnai jos žodžius palydėdavo iš krūtinės išsiveržę gilūs atodūsiai. Retkarčiais pasigirsdavo degančių malkų spragtelėjimai, pasipuošę žabarų liepsnelėmis.

— Nusibodau aš jums su savo senomis istorijomis, — tai pasakiusi, apžvelgė ji mus visus ir ėmė žaisti su gulinčia ant giliausolio pagalvėle.

— Tęsk, tęsk, — šaukėme visi.

Šeimininkei pasiūlius vėlyvų naktipiečių, visi nuo jų atsisakėme, kad tik nebūtų pertraukti Onutės pasakojimai.

— O kodėl tu, Onute, nenorėjai, kad Vytenio draugas Gediminas būtų jūsų sūnelio krikštatėviu? — paklausė Stasė.

— Negi tave baugino tie pirmieji žvilgsniai, kurie susikryžiuo džiaugsmo liepsne-

lėmis, kai su juo susipažinai? — įsiterpiau ir aš.

— Ar jūs nesate girdėję pasakojimų apie kerėjančius bei žavėjančius žvilgsnius? — atsistojusi Onutė paklausė mus. — Ar jums neteko klausytis čigonės burtininkės žodžių? ..

Vaidindama čigonę, ji vaikščiojo po kambarį ir kalbėjo:

— Netoli mūsų ūkio buvo nedidelis miškelis, kuriame vasarą gyvendavo čigonai. Kur buvę, kur nebuvę, žiūrėk — jie jau mūsų sodybą belanką. Darbams nesisiūlė. Vyrai siūlė arklius mainyti, o moterys spėliojo ateitį kortomis, iš rankų, dažnai minėdamos kerėjančius, buriančius meilės žvilgsnius. Lyg tose pasakose, kur kalbama apie karžygius ir kerėjančių raganėlių žvilgsnius. Prisipažinsiu, kad tie Gedimino žvilgsniai buvo kerėjantys, kurių vėliau aš vengiau, bet draugystės su juo taip pat nenorėjau atsižadėti.

Tai pasakiusi, ji sukniubo kėdėje ir pridūrė:

— Bet apie tai vėliau... Vėliau...

— O ką pasirinkote krikščionims? — lyg norėdamas palengvinti susidariusią padėtį, paklausiau.

— Ak, vėl kita pavardė, kuri man buvo taip pat nepriimtina, — atsakė susijaudinusi Onutė. — Aš ir nuo jo atsisakiau ir pasiūliau Vytenio brolių, kuris labai mylėjo vaikus. Ir jis su tuo sutiko. Vėliau papasakosiu, kodėl atmečiau kito krikščionio kandidatūrą. Vėliau... ne dabar. .. oi, ne dabar,

Onutė, gerdama kavą, žvilgsniu paskenddo mirkčiojančiose žvakių šviesose.

— O kas parinko krikšto motiną? — paklausė šeimininkė, pilstydama šviežios kavos.

— Aš, — atsakė Onutė.

— Vytenis neprieštaravo? — paklausiau, žinodamas dalį istorijos.

— Ne, nes ji buvo jo simpatija, — dairydamosi į mus, atsakė Onutė.

— Ar tai nebuvo savotiškas kerštas? — įsiterpiau ir išsigandau.

— Mirksi akimis, lyg netikėdamas sulaukti iš manęs prisipažinimo.

— Na, ir ką?...

— Norėjau patirti, ar jis neišsigąs jos vardo.

— Neišsigando?

— Ne, priėmė su dideliu džiaugsmu.

— Ar jis niekad nesužinojo teisybės, kodėl atmetei krikščionius?

— Ne!

— Slėpei?

— Kad nebuvo kaip pasakyti. Nemokėjau, bet norėjau pasakyti. Būna tokie giliai paslėpti jausmai, kuriuos pats bijai atidengti, nes nesurandi žodžių. Tai lyg nematomos, neapčiuopiamos esybės. Netikiu saviimi ir kartais girdžiu tik kuždėjimus. Tad ir pasakyti, juos atidengti negali.

— Bet su Gediminu draugavai?

— Ta draugystė buvo lyg mirasas.

— Daugiau dvasinė, negu fizinė?

— Geriau tinka mirasas pavadinimas, kai būna matomi už akiračio esantys daiktai. Tolimi ir nepasiekiami.

— Susitikdavote?

— Labai, labai retai. Jų vengiau, kiek tik galėjau.

— Apie draugystę galvodavai?

— Kartais paskėsdavau mintyse, bet, susigaudžiusi, ką darau, nuo jų kratydavaus. Lyg nuo minčių nuodėmės. Draugystės išsižadėti nenorėjau, bet taip pat ir draugavimo vengiau. Kartoju — viskas liko tik mirasas.

— Buvai Vyteniui ištikima?

— Taip. Ir dar kaip!

— Gal neturėjai progų, niekas neviliojo?...

— Įžūlus klausimas, bet atsakysiu, kad ir progų turėjau, ir viliojimų. Bet dabar grįšiu prie sūnelio krikšto motinos, — pagyvėjo Onutės veidas. — Pasirinkimas buvo lyg dangaus dovana. Krikščioniai vėliau sukūrė šeimą. Labai mylėjo mano sūnų ir, žinodami, kad Vytenis nelinkęs turėti daugiau vaikų, mane ragino vėl jį "apgauti". Vyteniui baigiant medicinos studijas, gimė dukrelė Danutė. Vytenis susigyveno su mintimi, kad reikia auginti vaikus, buvo geras tėvas, bet didelio džiaugsmo, didelės meilės džiaugsmo neparodė. Tiktų pasakymas, kad buvo

pareigingas tėvas. Su vaikais užsiimdavo, žaisdavo daugiau dėl mano akių. O Vytenio brolis vaiky neturėjo. Tad jiedu su žmona, kur buvę, kur nebuvę, mus aplankydavo; kaip jie sakydavo, "su vaikais pažaisti ateidavo". Mums persikėlus gyventi į Vilnių, kur Vytenis buvo paskirtas ligoninės gydytoju, jie dažnai pabūdavo auklėmis, kai mes kur nors išeidavome.

Onutės akyse sublizgėjo ašaros, ir ji pasakojo toliau:

— Mums begyvenant Vilniuje, pradėjo siausti šiltinė. Aš su vaikais vėl išvažiavau tėviškėn. Mane išlydėti susirinko daug draugų. Buvo ir Gediminas. Kažkoks nujautimas slėgė širdį, ir aš, laukdama traukinio, laikiausi įsikabinusi į Vytenio ranką. Norėjau būti su juo viena. Buvo neramus ir Vytenis. Man pradėjus verkti, jis mane bučiuodamas ramino.

Paskui, panarinusį rankose galvą, lyg kad mūsų nematytų, kalbėjo drebančiu balsu:

— Gyvenant kaime, nerimastis didėjo, ir aš dažnai verkdavau. Iš Gedimino gavau laišką, kurį atidariau tik po metų. Gavau žinią iš Vilniaus, kad Vytenis gyvena su viena gailestingąja seseria. Aš ją pažinojau, nes ji su drauge tame pačiame name turėjo butą. Vytenis su ja važiuodavo į darbą ir kartu grįždavo namo. Paskiau manęs aplankyti atvyko Vytenio brolis su žmona. Sakėsi, neva pasiilgę vaikų. Mano klausinėjami, papasakojo ir apie Vytenį. Mėgino teisinti, kad mergina jį įsimylėjusi, kad nesą nieko rimto. Praeis karštis — guodė mane. Bet aš supratau, kad jie turi kitą misiją, ir tik laukia progos man visą teisybę pasakyti. Jiedu sakė, kad jiems patinka gyventi kaime, ir svečiavosi apie dešimt dienų. Tėvui nutarus važiuoti į Žagarę, vykau ir aš. Iš ten pasiskambinau Vyteniui. Atsiliepė moteris, ir aš, išgirdusi jos balsą, padėjau telefono ragelį. Po kelių dienų atvyko mūsų valsčiaus viršaitis, kuris gyveno gretimame kaime. Reikalui esant, mes per jį palaikydavome su Vyteniu telefoninius ryšius. Vytenis jam pasiskambindavo, o jis, važiuodamas pro šalį, mums pranešdavo. Bet šį kartą jis atvyko

anksti, prieš pusdienį, ir tuoj užsidarė su tėvais kamaroje. Tuo laiku aš migdžiau vaikus. Po kiek laiko jie visi sugužėjo į virtuvę, kur ruošė priešpiečius Vytenio brolis su žmona. Tėvas atnešė iš kamatos rūsio naminio alaus. Viršaitis, kuris visados garsiai kalbėdavo ir po kelių pasakytų žodžių dar garsiau juokdavosi, šį kartą buvo tylus. Jie visi tarp savęs šnibždėjosi, nors vaikai buvo įpratę užmigti ir prie triukšmo. Tad įtariau, jog jie kalbasi, kad aš negirdėčiau.

Toliau Onutė nervingai tęsė pasakojimą, užsiėmusi krūtinę rankomis:

— Neiškentusi nuėjau į virtuvę. Viršaitis pranešė, kad skambino iš Vilniaus ligoninės gailestingoji sesuo ir pasakė, kad Vytenis sirgo šiltine ir mirė. Jau susitarė su Žagarės kooperatyvo vedėju, kad jis duos sunkvežimį, ir dar šiandien galėsiu išvažiuoti į Vilnių.

Nubraukusi ašaras, ji tęsė toliau:

— Laidotuvių dieną tiek nusilpau, kad nebegalėjau paeiti. Mane vilkte vilko už parankės Vytenio broliai. Pro ašaras nieko nemačiau. Kai užkasė karstą, tada aš, pakėlusį akis, pamačiau tolumoje prie medžio stovintį Gediminą, ir vėl susitiko mūsų žvilgsniai, tik šį kartą nelaimės gailesčiu apvainikuoti. Jis neteko geriausio draugo, o aš — vyro. Man besiiimant nuo skrybėlės juodą tinklėlį, kuris gaubė akis, susikryžiuvo žvilgsnis su moteria, kuri gyvenusį su Vyteniu. Po to apalpau ir atsibudau Vytenio brolio bute. Manimi labai rūpinosi Gediminas.

Pobūvio šeimininkė, norėdama sumažinti pokalbio įtampą, mus pavaišno specialiu vaisių pudingu su romu. Nuo romo pralinksmino ir moterys.

— Turbūt atspėsiu, kad tavo antrasis vyras buvo Gediminas? — paklausiau Onutę.

— Atspėjai, — atsakė ji.

— Greitai ištekėjai?

— Praėjus pusantrų metų nuo Vytenio mirties. Tai buvo romantiškos vestuvės karro lauke, netoli Varšuvos, kur stovėjo lietuvių karių dalinys. Gediminas buvo mobilizuotas ir čia buvo to dalinio karininkas.

Vaišingumas ar prievartavimas?

Juozas Vaišnys, S.J.

Mes, lietuviai, giriamės savo vaišingumu, nes tikrai kitose tautose sunku pastebėti tokių nuoširdų vaišingumą kaip Lietuvoje. Lietuvui vaišingumas yra tartum įgimtas. Turbūt visi su tuo teigimu sutiks, nors kai kurie turi tam tikrų rezervų. Jie sutinka, kad lietuviai yra vaišingi, bet esanti viena išimtis — suvalkiečiai. Tai yra labai didelė klaida. Suvalkiečiai, kaip ir visi lietuviai, yra labai vaišingi, tik jų vaišingumas gal šiek tiek kitaip pasireiškia. Tai išplaukia iš skirtingo suvalkiečių charakterio.

Visi žino, kad tiek geografinė padėtimi, tiek istorinių įvykių raida Suvalkija tapo pažangiausia Lietuvos sritis. Čia žmonės turtingiau gyvena, čia didesnis skaičius aukštesnius mokslus pasiekia, čia yra labiau pažengusi civilizacija. Visa tai suvalkietyje išugdė tam tikrą ambiciją, kuri turi įtakos ir jo vaišingumui. Suvalkietis yra ne mažiau vaišingas už kitus lietuvius, tik jo vaišingumas kartais atrodo ne toks nuoširdus, nes jame pasireiškia suvalkietiška ambicija ir išdidumas.

Žemaitis tave visados vaišins, nors ant stalo tegalės padėti tik bulvių su rūgštum pienu arba didelį dubenį pusmarškonės košės. Suvalkietis taip niekuomet nepasielgs. Jeigu jis negali svečio pavaišinti, kaip pridera, jis jo visai nevaišins. Suvalkiečio vai-

šių stalas turi būti apkrautas tokiais valgiais, kad svečią nustebintų, kad jis kelias dienas apie tai kalbėtų. Suvalkietis nėra šykštus, tik jis gerbia ne tik svečią, bet ir save, užtat nenori apsijuokti, padėdamas ant stalo bet ką.

Ir po pasaulį paplitę lietuviai šios savo vaišingumo ypatybės neužmiršta. Tai yra gražu, bet kaip kiekviename dalyke, taip ir čia turi būti tam tikros ribos ir saikas. Nors ir geriausia žmogaus ypatybė, peržengusi nustatytas ribas ir neišlaikiusi saiko, tampa blogybe. Atrodo, kad ir mūsų vaišingumas kartais peržengia ribas, užmiršta saiką ir lietuviui nedaro garbės. Gerai, kad esame vaišingi, bet neužmirškime mandagumo ir takto. Taktas ir mandagumas reikalauja niekad kito žmogaus neužgauti ir nedaryti bei nesakyti to, kas jam būtų nemalonu.

Neretai svečiuose tenka pastebėti, kad mes, lietuviai, norėdami būti vaišingi, užmirštame ir taktą, ir mandagumą. Tai yra perdėti raginimai, vertimai, kartais tikras prievartavimas valgyti ir gerti.

Žinoma, čia gali būti kalti ir svečiai, kurie mano, kad vaišėse bus išlaikytas geras tonas, jeigu jie visuomet atsisakinės, nieko neims nei valgyti, nei gerti, kol šeimininkai kelis kartus jų neparagins. Visiems yra žinomas pasakymas: "Svečiuose ant vaišių stalo visko buvo, tik trūko raginimo".

Reikėtų visuomet prisiminti, kad kas yra padėta ant vaišių stalo, yra padėta ne parodai, bet svečiams. Šeimininkai bus patenkinti, jei svečiai visko ragaus, valgys ir gers. Jei svečiai taip elgtųsi, bet nesibrangintų ir nelauktų būti raginami, tai šeimininkams nereikėtų jų raginti ir versti. Taigi nėra prieš mandagumą pačiam imti, kas yra ant stalo, arba paprašyti, kad kitas paduotų, jeigu ir niekas neragina.

Turbūt jau visi esame pastebėję, kad amerikiečiai arba mūsų, lietuvių, jaunos šeimos svečių neprievartauja. Vieną kartą jie pasiūlo, ir jeigu svečias atsisako, jį palieka

Per Kalėdų šventes karių aplankyti atvyko lietuvis kunigas, kuris mudu sutuokė. Netoliese, viename kaime, buvo sustojusi mūsų pabėgėlių gurguolė.

— Ar neteko gyvenime sutikti tos gailėstingosios sesers, su kuria gyveno Vytenis? — įsiterpė Stasė.

— O taip, — džiaugsmingai atsakė Onutė, — mudvi susidraugavome vėliau. Ji atvirai papasakojo ir mano, kaip žmonos, blogiasias ypatybes.

P.S. Kitą kartą parašysime apie Onutės vedybas su Gediminu ir kodėl Vytenis draugavo su kita moteria.

ramybėje — daugiau nesiūlo ir neprievartauja. Žinoma, mūsų senesniosios kartos svečiai tokiais atvejais dažnai lieka nevalgę, nes laukė antro ar trečio raginimo, kurio, deja, nesulaukė...

Ypač negražu ir netaktiška, tiesiog nežmoniška, kai šeimnininkai verčia gerti degtinę ar kitus svaigalus ne tik suaugusius, bet ir jaunuolius. Kartą teko būti liudininku labai klaikaus vaizdo, kurį gal kas vadins vaišingumu. Prie stalo sėdėjo daug svečių, tarp jų ir kokios šešiolikos metų mergaitė. Šeimnininkai pylė svečiams degtinę, neaplenkdami nė tos mergaitės, nors ji atsikabinėjo, kad niekad negerianti, kad nė tėveliai nenori, kad ji gertų. "Dabar esi pas mus svečiuose, tai turi manęs klausyti", pasakė šeimnininkė ir pripildė jos stiklėlį. Mergaitė, nenorėdama užgauti šeimnininkų, šiaip taip susiraukusi išgėrė. Tada šeimnininkas prispyręs jai "aiškino", kad vieno nepakanka, kad nepatogu stovėti ant vienos kojos, tai reikia išgerti ir antrą. Mergaitė, kiek įmanydama, spyrėsi, bet pagaliau turėjo nusileisti. Po kelių minučių šeimnininkas vėl norėjo pripildyti jos stiklėlį, sakydamas, kad "Dievas myli trejybę", todėl reikia išgerti ir trečią. Mergaitė ranka uždengė stiklėlį ir neleido pilti. Bet, jai kažko nosisukus į kitą pusę, pasinaudojo šeimnininkas proga, ir mergaitė atsisukusi jau rado pilną stiklėlį. Ji griežtai atsiskakė gerti, nes jai jau galva svaigstanti. Tada šeimnininkas ir kiti jo "padėjėjai" atsistojo ir sakė nesėsią, kol ji neišgers. Mergaitė išraudusi sėdėjo, o visų svečių akys buvo nukreiptos į ją, ir visi ragino, kad gertų, kad neižleistų šeimnininkų. Mergaitė, nežinodama, ką daryti, pradėjo verksti, ir tik ašaros ją išgelbėjo iš to "vaišingumo". Ar galima rasti tinkamų žodžių apsakyti tokiam barbariškumui?!

Nereikia manyti, kad yra labai nemandagu tik jaunas mergaites taip grubiai prievartauti. Yra nemandagu panašiai elgtis ir su suaugusiais. Neretai, parėjus iš svečių, reikia sirgti. Pasiūlyk svečiui ko nors gerti, ir jeigu jis sutiks — gerai, bet jeigu atsisakys — jo neprievartauk. Panašiai yra ir su valgiu. Jeigu jam ko nors dedi į lėkštę, ir

jis pasako, kad gana, tai daugiau nedėk. Kartą svečiuose teko pastebėti, kaip nedrąsus jaunuolis, nenorėdamas užgauti šeimnininkų, slapta įsidėjo iš savo lėkštės į kišenę gabalą mėsos, kurios negalėjo suvalgyti ir kurią jam prievarta buvo įdėjusi "vaišingą" šeimnininkė.

Bet čia vėl pravartu pakartoti, kad patys svečiai laikytųsi kitokios taktikos, negu kad daugeliui yra įprasta: nereikia vaidinti sotaus, nereikia tyčia spirtis ir brangintis, nors iš tikrųjų norėtum ko nors valgyti ar gerti. Jei siūlo, ir tu nori, tai ir imk, nelaukdamas, kad po kelis kartus turėtų raginti. Ne būtinai reikia ir siūlyti, gali ir pats paprašyti, mandagiai pasakydamas šeimnininkei ar kuriam nors kitam, kad tas ar kitas dalykas tau labai skanus, patinkas, todėl norėtum, jei galima, dar jo paragauti. Tai bus gražu, taktiška, patiks ir šeimnininkei, ir kitiems. Visur čia reikalingas paprastumas, natūralumas, tikras nuoširdumas. Visa tai vadiname "geru tonu" ar mandagumu.

Kalbant apie mandagumą, jau seniai prieš Kalėdas vis norėdavau parašyti straipsniuką, primindamas porą dalykėlių, bet vis neprisirengdavau. Neprisirengčiau nė prieš praėjusias Kalėdas. Nors nuo paskutinių Kalėdų jau praėjo apie pora mėnesių, bet šia proga apie tai noriu pagaliau parašyti.

Kai kurie, siųsdami kitiems kalėdinius sveikinimus, ant voko neužrašo savo adreso, aiškindamiesi, kad to reikalaujas mandagumas. Jeigu užrašai savo adresą, tai lyg nori, lyg reikalauji, kad tas, kurį tu sveikini, pasveikintų ir tave, atsakytų į tavo sveikinimą. Tai čia būtų tam tikra prievarta, nusikaltimas mandagumo taisyklėms. Bet tokios "taisyklės" yra pačių žmonių išsigalvotos. Neužrašyti savo adreso greičiau būtų nemandagumas. Žmogus, gavęs kieno nors kalėdinį atviruką su sveikinimais, visuomet norės jam taip pat parašyti, jį pasveikinti. Bet kartais turės praleisti daug laiko, ieškodamas jo adreso. Visai be jokio reikalo priiversti kitą vargti, knistis po popierius ar kitur teirautis, norint surasti tą adresą, yra tikrai nemandagu.

Paruošė GEDIMINAS VAKARIS

LOPŠELIAI - DARŽELIAI

"Tiesa" savo vedamajame džiaugiasi, kad kaime statomi vaikų lopšeliai-darželiai. Beveik prieš dvejus metus buvo šaukiama, kad artimiausiais metais kiekviename ūkyje reikia turėti priešmokyklinę įstaigą. Jau 1980 m. respublikoje buvo pastatyta keturiasdešimt keturi kaimo vaikų lopšeliai-darželiai. Šiemet, t.y. 1981 m., dvidešimt trys. Sakoma, kad šiuose lopšeliuose-darželiuose bręsta busimoji žemdirbių karta bei pamaina. Dešimtys motery gali ne tik dalyvauti gamyboje, bet ir kultūrinėje veikloje bei visuomeniniame gyvenime. Lopšeliuose dirbančios auklėtojos padeda šeimoms auklėti vaikus, ruošti juos mokyklai, darbinei veiklai.

Tačiau ne visi ūkiai patenkinamai vykdo priešmokyklinių vaikų įstaigų statybos pla-

nus. Butrimonyse lopšelis turėjo būti baigtas spalio 1 d., o darbas tik įpusėjęs. Labai lėtai statomas lopšelis-darželis Rokiškyje.

Neužtenka pastatyti kaime lopšelių-darželių, bet reikia juo jautriai rūpintis. Padėti pedagogėms, ypač ūkinėje veikloje. "Tiesos" redakcija gavo laišką, kad iki šiol nešildomas Lazdijų rajono Ančios lopšelis-darželis. Nepakankamai lopšelis apšildomas ir Leipalingyje.

Šiuo metu daug statoma priešmokyklinių įstaigų, bet ne visur jos laiku aprūpinamos baldais ir kitais reikalingiausiais daiktais.

"Tiesa" šaukia, kad kaimo vaiky lopšeliai-darželiai yra labai svarbūs komunistinio auklėjimo židiniai. Dėmesys jiems turi būti nuolatinis. Iš mažens sukrautos idėjinės ir dvasinės vertybės bus puikus kraitis žemdirbių vaikams. Tai konkretus įnašas į mūsų kaimo ateitį — baigia "Tiesa" savo vedamąjį.

MOTERŲ SUVAŽIAVIMAS

Lapkričio mėn. Vilniuje vyko Lietuvos moterų suvažiavimas. "Iš meilės moteriai gimė visa, kas gražiausia žemėje", sakė M. Gorkis.

Motina visais laikais primena žmogiškųjų vertybių ugdytoją bei saugotoją šeimose ir visuomenėje. Didelės pagarbos nusipelnė Kretingos rajono Vydmantų kaimo gyventoja Ona Kuprienė. Išaugusi gausioje

Pasikeisti kalėdiniais sveikinimais yra gražus paprotys. Tas paprotys jau buvo ir Lietuvoje. Siųsdamas kitam kalėdinį atviruką, bent kartą per metus jį asmeniškai prisimeni. Tačiau paskutiniu metu prieš Kalėdas vis labiau ir labiau mirga laikraščių puslapiai pranešimais: "Vietoj kalėdinių atvirukų siunčiu auką laikraščiui". Paremti spaudą yra labai gražu, bet dėl to nėra būtina atsisakyti to gražaus papročio — asmeniškai savo draugų prisiminimo. Argi siųsdamas laikraščiui vieną kitą dešimtį dolerių, prisimeni asmeniškai kiekvieną savo draugą? Aišku, kad ne. Nerašyti atvirukų, bet nusiųsti auką laikraščiui yra daug pato-

giau: nereikia vargti, rašyti, o kartais net pigiau išeina. Gali būti čia gražių motyvyų bet pats pagrindinis motyvas turbūt bus... tingėjimas.

Bet kam išleisti pinigus krautuvininkui ir paštui, kad jais galia paremti lietuvišką spaudą? Jeigu jau tikrai tai būtų iš didelės spaudos meilės, tai pagal tą pačią logiką būtų galima spaudą kelis kartus labiau paremti, atsisakant pasisvečiavimų ir baliukų, kur išleidžiama ne kelios dešimtys, bet dažnai keli šimtai dolerių. Bet ar tavo draugai jausis prisiminti, pagerbti ir pamylėti, jeigu laikraštyje paskaitys žinutę: "Vietoj kalėdinių vaišių siunčiu auką laikraščiui"?!

šeimoje, mačiusi daug vargo, darbšti, geros širdies moteris išaugino ir išauklėjo septyniolika svetimų vaikų.

"Tiesa" sako, kad daugiavaikė motina, yra lietuvių pasididžiavimas. Šiandien Lietuvoje yra apie trys tūkstančiai motinų, pagimdžiusių ir išauklėjusių dešimt ir daugiau vaikų. Joms suteiktas motinos didvyrės vardas. Apdovanotos motinystės ordinais ir medaliais daugiau kaip šimtas dešimt moterų, kurios pagimdė ir išaugino nuo penkių iki dešimt vaikų.

"Tiesa" sako, kad Lietuvos moterys susirinko į šį suvažiavimą su gražiausiais darbo laimėjimais. Įvairiose paprastų žmonių ūkio ir kultūros srityse moterys atkakliai dirba, nesigailėdamos savo laiko ir jėgų.

Moters, motinos vardas siejamas su pačiais gražiausiais ir tauriausiais žodžiais bei palyginimais.

Lapkričio mėn. Vilniuje Respublikinėje bibliotekoje atidaryta paroda "Tarybinė moteris — aktyvi komunizmo kūrėja", skirta Lietuvos moterų suvažiavimui. Šioje parodoje rodoma per tris šimtus kūrinių. Foto albumai, žurnalai, prisiminimų literatūra, nuotraukos, knygos pasakoja apie sukilimo dalyves.

Respublikos moterų suvažiavimo proga parodos taip pat surengtos parodų rūmuose bei dailės muziejuje.

"ŽALIOJI" VAISTINĖ

Klaipėdoje, Pergalės gatvėje Nr. 6, įsikūrė dvyliktoji uostamiesčio vaistinė. Ji pavadinta vardu "Žalioji". Šios vaistinės antspaudai, indai, kuriuos naudojo uostamiesčio farmacininkai, rasti atnaujinant senamiestį.

Vaistinei — 304 m. Rastuose archyvuose dokumentuose teigiama, kad Brandenburgo markgrafas hercogas Fridrikas Vilhelmas 1677 m. vaistininkui Jokūbui Jungui suteikė teisę Klaipėdoje, buvusioje Laukininkų gatvėje Nr. 27-28, įkurti oficiną, kuri vėliau buvo pavadinta "Žaliaja" vaistine.

Vaistinę atnaujinio architektas Z. Rutkauskas. Spalvotus labai įspūdingus langus sukūrė vilnietis dailininkas A. Dovydenas.

KINO STUDIJA "VERSMĖ"

Jau ketvirti metai Anykščių kultūros rūmuose veikia saviveiklinė kino studija "Versmė". Pernai respublikiniuose konkursuose, Pabaltijo mėgėjiškų judomų juostų šventėje, už filmą "Raganų pavilioti" ji apdovanota medaliu. Šiemet pradėjo sukti naują juostą, skirtą anykštėnų rašytojo A. Vienuolio gimimo 100-tosioms metinėms. Studijos nariai A. Janušis, R. Rudavičius, J. Didžgalvis ir L. Liaudanskaitė dvi savaites su judomų juostų kameromis keliavo po Gruziją įsukdami į juostas tas vietas, kuriose rašytojas jaunystėje gyveno, dirbo, o vėliau jas aprašė savo atsiminimuose.

ANYKŠČIŲ MUZIEJUS

Lankytojai, norėdami susipažinti su literatūriniais Anykščiais, pirmiausia nukreipiami į A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinį muziejų. Vienuolio sodyboje tebevyksta atnaujinimo darbai, bet, nežiūrint nepatogumų, nuo metų pradžios muziejų aplankė per penkiasdešimt tūkstančių keliautojų. Muziejuje yra surinkta per trylika tūkstančių daiktų, kurie siejami su rašytojo gyvenimu. Artėjant 100-tosioms suaktuvėms nuo rašytojo gimimo, muziejus didėja. Rašytojo amžininkai muziejui doveno 70 naujų ir labai vertingų dalykų, o taip pat užrašė nemažai atsiminimų.

* Lietuvoje miškininkai renka medžiagą apie medžių rūšis, amžių, turį ir aukštį, apie miškų tankumą ir našumą. Jie pateiks miškų ūkiams pasiūlymus, kur mišką reikia kirsti, kur sodinti jaunuolyną. Numatys lankomas vietas ir stovyklavietes.

GYVENTOJŲ AMŽIAUS VIDURKIS

Lietuvos gyventojų vidutinė gyvenimo trukmė iki Antrojo pasaulinio karo Lietuvoje beveik buvo neregistruojama. Docentas A. Merčaitis apskaičiavo, kad 1925-1926 m. ji buvo penkiasdešimt metų. Vyrų 49, moterų 52 m. 1971-1972 metais Lietuvos gyventojų gyvenimo trukmė pailgėjo 22 m.: vyrų 18, moterų 24 m. Kartu padidėjo atotrūkis tarp vyrų ir moterų vidutinės gyvenimo trukmės. 1925-1926 m. skirtumas buvo treji, o jau 1971-1972 m. net 9 m. Kiekvie-

nos amžiaus grupės mirtingumo rodiklis apskaičiuojamas pagal tam tikras formules, remiantis tikimybių teorijos dėsniais. Yra dar maksimali gyvenimo trukmė. Tai ilgiausias amžius, kurio gali sulaukti kai kurie žmonės. 1979 m. gyventojų surašymo metu B. Jasaitė buvo 123 m. Gyveno Klaipėdos rajone. V. Maceikas turėjo 115 m., gyveno Vilkaviškio rajone.

Nuo senų laikų žmonių gyvenimas nutrukdamo, toli gražu dar neišsekus jų genetinei programai. Lietuvoje vidutiniškai 1979 m. 40-44 metų amžiaus grupėje vyrų našlių buvo 800, o moterų — net 5800.

LIETUVOS MIŠKŲ PAUKŠČIAI

Lietuvos miškuose dar ir šiandien yra daug įvairiausių paukščių bei paukštelių. Daugelis mano, kad šarka—plepiausia miško gyventoja. Tai netiesa. Daugiausia tarška zylės, kikiliai ir geltonosios startos. Paukščiai, gyvendami medžiuose, nuolat šnekasi vienas su kitu ir tuo pačiu sužino, kuris rado skanų kąsnelį.

Garsus daugiausia perduoda patyrę būrių vadai; tai savotiški įsakymai. Vieni reiškia "skriskite su manim", kiti — "dėmesio, pavojus".

Visi žmonės įsitikinę, jog nėra tobulesnio "dainininko" už lakštingalą. Įrašytas į magnetofono juostelę mėlyngurklės balselis įtikina, jog "pasaulinio balso solistė" turi rimtą konkurentę, t.y. mažoji dainininkė mėlyngurklė, kitaip vadinama devynbalse. Ji kuria savus motyvus, kuriuose girdėti ir meninis švilpimas.

Paukščių, nesusivijusių lizdo, giesmė ryškiai skiriasi nuo tų, kurie jau turi savo šeimą. Pirmųjų giesmėje girdime kvietimo gaidas, "angeliškus" saldžius balselius. Antrieji gieda kur kas prasčiau. Jiems svarbu pranešti, kad šitas miško kampelis jau užimtas.

Kaimo žmogui laikrodis visai nereikalingas. Gerokai prieš aušrą prabyla lakštingala; tai antra valanda nakties. Po jos pakyla miško vyturis — lygutis: pakimba ant plazdančių sparnelių ir mėgina balselį. Puse trijų prabyla putpelė. Trečią valandą gegutė ir didžioji zylė. Apie ketvirtą valandą

užgieda kikilis, starta ir pečelinda. Tinginys žvirblis miega iki penktos valandos ryto.

MEDICINOS FAKULTETAS

Lapkričio mėn. Vilniuje įvyko suvažiavimas, skirtas Vilniaus universiteto medicinos fakulteto 200 m. sukakčiai. Pagrindiniame posėdyje ir penkiuose skyriuose buvo plačiai nagrinėjami naujausi Vilniaus universiteto medikų laimėjimai ir jų bendradarbiavimas su kitomis respublikomis.

"Tiesoje" plačiai aprašoma apie Vilniaus valstybinio V. Kapsuko universiteto medicinos fakulteto 200 metų jubiliejų. Mokslo muziejuje, vartant senąsias knygas, galima apie šį medicinos fakultetą surasti daug istorinių šaltinių. Šiuose šaltiniuose tvirtinama, kad iki XV amžiaus Lietuvoje nebuvo gydytojų, turinčių profesinį išsilavinimą. Atrasta daug rašytinės medžiagos, kad Lietuvoje mokėjo balzamuoti mirusius ir pagydyti sunkiai sergančius. Prie Kauno, ties Veršviais, archeologai, kasinėdami kapines, susidomėjo radiniais — lūžusio ir vėl suaugusio dilbio kaulais. Jie esą iš 3-čio bei 4-to amžiaus. Daroma išvada, kad jau tada mokėta operuoti.

Profesorius Alfonsas Dirsė, tyrinėjęs Lietuvos chirurgijos ir medicinos istoriją, aprašo, kad karaliaus Jogailos brolis Švitrigaila 1431 m. gavo iš Romos popiežiaus raštą, kuriuo leidžia sergančiam kunigaikščiui maudytis vonioje, bet tik krikščioniškų švenčių progomis. Tokia pramoga, kaip maudytis paprastam žmogui, viduramžiais buvo uždrausta. Praustis buvo leidžiama tik du kartus per metus, prieš Kalėdas ir Velykas.

1781 m. lapkričio 24 d. Vilniuje atidaromas medicinos skyrius — Collegium medicum. Skaityti paskaitas pradeda trys garsūs profesoriai. M. Renje, garsus gydytojas praktikas, įsteigęs pirmą Lietuvoje gimdymo skyrių ir akušerijos mokyklą. Steponas Laurynas Bizijus ir J. Briotė. Vilniuje J. Briotė atidaro pirmąją chirurgijos kliniką. Paruošia daug pasižymėjusių chirurgų. Jo surinkti anatomijos preparatai duoda pradžią muziejui, tapusiam tuo metu turtin-

giausiu Europoje. Universitete visais laikais dirbo daug pasaulinio garso mokslininkų. Vos tik paskelbiama apie eterio narkozę, 1847 m. ji jau pritaikoma Vilniaus universiteto klinikoje. Šiais laikais universitete pasižymi Johanas Peteris Frankas ir jo sūnus Jozefas. Johanas reformavęs medicinos mokymo planus, kurie tapo pavyzdiniais visiems Rusijos imperijos universitetams. Jo palikti užrašai — vieni įdomiausių medicinos istorijoje. Tuo metu medicinos fakultetas tapo viena geriausių mokyklų Europoje. Ligoninės buvo labai prastos. Gailestingųjų seserų ligoninė atrodė pasibaisėtina. Buvo atvejų, kad vienoje lovoje gulėjo du ligoniai. Kartais ligonius guldydavo tiesiog ant grindų, pabarstę jas smėliu, kad nesimaty-tų purvo. Ligoninių skaičius augo labai pamažu. Lėtai keitėsi jose ir tvarka.

1805 m. Vilniaus universiteto profesorius A. Sniadeckis rašė, kad staiga mirusį ligonį galima atgaivinti nauju dirbtiniu kvėpavimo būdu — "burna į burną". Širdį vėl išjudinti elektros srovės impulsu. Dirbtinis kvėpavimas buvo greit panaikintas, kaip nehygieniškas. Po trumpo laiko šis dirbtinio kvėpavimo būdas vėl sugrįžo, kaip nepakeičiamas. Dabar naudojamas viso pasaulio ligoninėse.

Šiandien medicinos fakulteto dekanas yra Salezijus Pavilionis. Pokario metais fakultetas išleido daugiau kaip 400 vaistinin-kų ir 3000 su viršum gydytojų. Medicinos mokslas yra labai plačiai vystomas, ir stengiamasi neatsilikti nuo kitų šalių medicinos patobulinimų bei naujų atradimų.

* Lietuvoje upės ir upeliai sudaro apie 26 tūkstančius km. 43 upės ir upeliai savo vandenį plukdo į Nemuną. Daugelis upių turi draustinius, kuriose saugomos lašišos, šlakiai, upėtakiai ir žiobriai. Šios žuvys įrašytos į Lietuvos raudonąją knygą, nes jos pastaruoju laiku labai sumažėjo.

* Yra Žuvintė vietovė, Burbule vadinama. Senieji Riečių, Miknionių, Vidgirių, Amalviškių ir kitų apylinkių kaimų gyventojai, užklausti, iš kur kilęs toks keistas pelkės pavadinimas, atsako lyg susitarę: Burbule — tetervinų buveinė, didžioji jų tuokvietė. Te-

tervinai yra vieni iš seniausių bei sėsliausių ir pagrindiniai Žuvinto paukščiai. Pavasarinis jų burbuliavimas prasideda maždaug kovo viduryje. Kai tik aptirpsta aukštapelkėje sniegas, tetervinai pradeda garsintis po visą Žuvintą.

* Lietuvos respublikos keliais ir miestų gatvėmis rieda tūkstančiai dviračių. Kasmet jų vis daugėja, nes dviratis, kaip ir slidės, padeda toliau nukelti senatvės ribą. Kaimo gyventojai iš visų rūšių susisiekimu labiausiai mėgsta dviratį. Dviratis nereikalingas ypatingos priežiūros ir juo galima važiuoti ne tik plentu, bet ir takeliais. Šiandien dviratis — pati pigiausia susisiekimą priemonė.

MOKYTOJO IR MOKINĖS SUSITIKIMAS PO 37-RIŲ METŲ

Ryšiai tarp žmonių nenutrūksta, nors ilga metų eilė ir tolimi nuotoliai skiria vienus nuo kitų. Palaimingos Dievo rankos dovana žmonėms — tarpusavio artimi ryšiai, sušildą gyvenimo audrų išgairintą širdį, uždarytą nelaisvė, lyg paukštis narvely.

Štai vienas epizodas iš šių dienų, patirtas vienos tautietės, neseniai besilankiusios tėvynėje. Ten jai teko susitikti su savo buvusi mokytoju, tvirtai religiška ir patriotiškai nusistačiusiu žmogumi. Be abejo, buvusios mokinės ir dabar jau senelio mokytojo susitikimas po 37-rių nesimatymo metų buvo malonus ir jaudinantis. Pasimatymas abiem buvo staigmena. Įdomiausia buvo tai, kad, pasikalbėjus apie anuomet prabėgusias tėvynėje ir gimnazijoje dienas, atsisveikindamas savo buvusių mokinę, mokytojas ty-liai paklausė:

— Pasakyk, ar Dievą tebemyli?

— Labai myliu ir to savo vaikus mokau!

Mokytojo veidas nušvito. Nueidamas

spėjo pasakyti:

— Esi auksinė mergaitė! Ne, esi deimantinė mergaitė!

Likusi viena ir paveikta šio trumpo, bet labai reikšmingo pasikalbėjimo, buvusi mokinė tuojau suprato tėvynėje gyvenančių dorų, tikinčių patriotų lietuvių lūkesčius: jie trokšte trokšta, kad išeivijos lietuviai,

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S.J.
Patarėjas — PROF. PETRAS JONIKAS

KABLELIS IŠTISINIAME SAKINYJE

Mūsų kalboje kablelių rašymo atvejų yra labai daug, labai įvairių ir sudėtingų. Apie juos visus čia nerašysime, paminėsime tik vieną kitą, dažniau keliant; neaiškumų ir abejonių. Reikia priminti, kad lietuvių kalbos kablelių rašymo atvejai labai skirtingi nuo anglų.

1. Kableliais išskiriami po pažymimojo žodžio einantieji priedėliai, pvz.: *Ir atėjo bernužėlis, baltas, gražus dobilėlis. Maironis, mūsų žymusis poetas, parašė "Pavasario balsus". Mindaugas, karalius, sujungė lietuvius į vieną valstybę.*

Priedėliai, kurie savo prasme glaudžiai susiję su savo pažymimuoju žodžiu, nors ir

gyvendami laisvė, nepamirštų Dievo, per karo baisumus išvedusio juos į laisvą gyvenimą, kuriame, praktikuojant religiją, nereikia dvejoti, ar dėl to susilauksi nemalonės, persekiojimų ir kitų kliūčių. Gyvenantiems tėvynėje mūsų broliams ir sesėms rūpi patirti, ar mes, laisvėje gyvendami, lengvapėdiškai nenusisukome nuo Dievo — mūsų prieglaudos ir stiprybės. Toks Jis yra aniems priespaudos dienose.

Vėliau gautame laiške auklėtojas dar prisiminė buvusį susitikimą ir, atrodo, patenkintas savo darbo vaisiais, įrašė sakinį: "Koks džiaugsmas, kad ir po 37-rių metų nepamiršai to, kas žmogui visados yra brangu ir šventa!"

Mokinė

einantieji po jo, kableliais neskiriami, pvz.: *Saulė močiutė kraitelį krovė, mėnuo tėvelis dalelę skyrė, žvaigždės seselės vainiką pynė, sietyns brolelis lauku lydėjo.*

Kai priedėlis su pažymimuoju žodžiu jungiamas žodžiais *vardu, pavarde, antrašte, kaip, kaip antai, arba, būtent, pavyzdžiui, vadinamasis, t.y. (tai yra),* jis išskiriamas kableliais kartu su tais jungiamaisiais žodžiais, pvz.: *Jo sesuo, vardu Marytė, labai gera mokinė. Pas mus gyveno toks žmogus, pavarde Petraitis. Šatrijos Ragana parašė novelę, antrašte "Viktutė". Kai kurie vaikai, kaip antai obuoliai, labai sveika valgyti. Automobilis, arba lengvoji mašina, dabar yra populiariausia susisiekimo priemonė. Kai kurios gėlės, pavyzdžiui rožės, turi malonų kvapą. Pagrindinės mūsų organizacijos, vadinamieji veiksniai, dažnai be reikalo barasi. Mūsų jaunimo organizacijos, t.y. skautai ir ateitininkai, gana gerai sugyvena.*

Pastaba, Aiškinamąsias sakinio dalis su jungtuku arba reikia skirti nuo vienaarūšių sakinio dalių su skiriamuoju jungtuku arba, prieš kurį kablelis nerašomas, pvz.: Daug laiko jis praleidžia skaitydamas arba pasivaikščiiodamas. Studijuodamas arba mokydami koks nors amato, pasiruošę gyvenimui.

Šį jungtuką *arba* (prieš kurį nerašomas kablelis) labai lengva atskirti: jį galima pakeisti jungtuku *ir*, pvz.: ... *skaitydamas ir pasivaikščiiodamas,studijuodamas ir mokydami.* . .

2. Kableliais išskiriami išplėstiniai pažyminiai:

a) Bent vienu savarankišku žodžiu išplėsti būdvardžiai ar dalyviai, einantys pažyminiu po pažymimojo žodžio, pvz.: *Sode augo obelis, pilna gražių obuolių. Moteris prabilo virpančiu balsu, kupinu motiniško švelnumo. Aiškiai girdėjau balsą, šaukiantį mane vardu. Atėjo mergaitė, pasipuošusi balta suknele.*

b) Išplėsti būdvardžiai bei dalyviai, einantys pažyminiu ir kartu turintys aplinkybės reikšmę, gali būti skiriami ir prieš pažymimąjį žodį, pvz.: *Maža ką pamokytas,*

jis gražiai skaitė kiekvieną knygą. Visų mušamas ir persekiojamas, jis jau buvo pakankamai užsigrūdinęs.

c) Po pažymimojo žodžio pažyminiu einantis vienas būdvardis ar dalyvis, turintis aplinkybinės reikšmės atspalvį ir išsiskiriantis savo intonacija, gali būti skiriamas, pvz.: *Bet jam, mokytam, ten rodytis netiko. O aš, jauna, tavim tikiu.*

d) Pažyminiais einantys būdvardžiai bei dalyviai su jungtukams artimomis dalelytėmis (*nors, nors ir, kad ir, net, net ir, netgi, dargi*), turintys aplinkybinės reikšmės atspalvį ir išsiskiriantys savo intonacija, skiriami kableliais tiek po pažymimojo žodžio, tiek prieš jį, pvz.: *Pastogė, nors ir maža, buvo užleista pabėgėliams. O liūtui, kad ir stipriam, teko bastytis iš vietos į vietą. Nors ir primuštas, vilkas ant nugaros nešė lapę.*

Pastaba. Būdvardžiai su dalelytėmis, neturintys aplinkybinės reikšmės ir išskiriamosios intonacijos, kableliais neskiriami, pvz.: *Sulauksime dienų dar gražesnių.*

e) Du ar daugiau būdvardinių bei dalyvinių neišplėstų pažyminių, sudarančių vienaarūšių pažyminių eilę bei išsiskiriančių savo intonacija, taip pat einančių kartu su kitais neišplėstais ar išplėstais derinamaisiais ar nederinamaisiais pažyminiais, išsikriami kableliais tiek po pažymimojo žodžio, tiek prieš jį, pvz.: *Mačiau ten daiktų, nematytų, neregėtų. Aukštas ir žilas, jis buvo panašus į senovės krivį. Liekna, tirštomis gelsvomis kasomis, blyškiu veidu, susimąsčiusiomis akimis, ji pasirodė svečiui nežemiškai rimta.*

f) Vienas ar daugiau nederinamųjų pažyminių, einančių po pažymimojo žodžio bei išsiskiriančių savo intonacija arba einančių prieš pažymimąjį žodį ir turinčių aplinkybinės reikšmės atspalvį, išsikriami kableliais, pvz.: *Buvo ilgas ir saulėtas ruduo, be sniego. Tie namai, dideliais langais, baltai dažytomis langinėmis, papuošė ne tik kaimą, bet ir visą apylinkę. Su pilku apsiaustu, spindinčiomis akimis, svečias vis ką nors kalba — gyvai ir įdomiai.*

3. Kableliais skiriamos bent vienu savarankišku žodžiu išplėstos dalyvinės, pusdalyvinės ir padalyvinės aplinkybės, turinčios

prasminį bei intonacinį savarankiškumą, pvz.: *Sūnus išvažiavo į užsienį, atsisveikinęs, su tėvais ir broliais. Vaikas nedrąsiaiėjo gatvė, žvalgydamasis į visas puses. Svečiams išvažiavus, visi nuėjome pailsėti.*

Pastabos. a) Išplėsta aplinkybė, einanti po jungtuko, nuo jo atskiriama kableliu, pvz.: *Diena jauėjo vakarop, kai, užvažiavę ant kalnelio, jiedu pamatė gimtąjį kaimą. Dabar gyventojai ne tik nuo jo nebėgo, bet, eidami pro šalį, su pagarba ir meile lenkė žemyn galvas.*

b) Išplėsti dalyviai, padalyviai ir pusdalyviai, neturintys prasminio bei intonacinio savarankiškumo, kableliais neskiriami, pvz.: *Kai kas ir nieko nedirbęs ilsisi. Visą vakarą marti nosį nukabinus vaikščioja. Ir vagis nevagia kitiems matant. Saulėlė šildė spinduliais ir kaip įmanydama gaivino. Jie ir lyjant keliavo.*

c) Du ar keli dalyviai, padalyviai ar pusdalyviai, būdami be savarankiškų žodžių, kableliais neskiriami, pvz.: *Šniokšdamas ir uždamas pralėkė traukinys. Sningant ar lyjant nemalonu keliauti. Pukšėdamas, stenėdamas, vaitodamas senis išlipo iš lovos.*

d) Dalyvis, padalyvis ar pusdalyvis kartu su prijungtu prie jo šalutiniu sakiniu išskiriamas kableliu, pvz.: *Nenoriu įkyrėti, įrodinėdamas, kad žmogus savo veiksmais turi siekti grožio, taurumo.*

Tais atvejais, kai išplėstų dalyvinių, padalyvinių ar pusdalyvinių aplinkybių prasminis ir intonacinis savarankiškumas nėra ryškus, jų skyrimas ar neskylimas nelaikytinas klaida.

4. Kableliais skiriamos viena nuo kitos vienaarūšės sakinio dalys:

a) kai tarp jų nėra jungtuko, pvz.: *Vištos, antys, žqsys yra naminiai paukščiai. Pas mus buvo daug svečių: Jonas, Petras, Antanas ir Kazys.*

b) kai prieš kiekvieną vienaarūšę sakinio dalį kartojamas tas pats jungtukas (*ar, arba, ir, nei*) arba koks nors kitas jungiamasis žodis (*kiek - tiek, čia - čia, kaip - taip, ne tik - bet ir*), pvz.: *Ar lyja, ar sninga, ar šqla, vis tiek reikia eiti į darbą. Buvau sutikęs ir Joną, ir Petrą. Nei šiaip, nei taip čia buvo*

tavo pasielgta. Tiek vyrai, tiek moterys gerai atliko tą darbą.

Pastabos, a) Du vienasarūšiai pažyminiai, kai vienas pažymi atsitiktinę, o kitas esminę daikto ypatybę, kableliu neskiriami, pvz.: Pirkome sausų beržinių malkų. Medžiuose kranksi didelės juodos varnos.

b) Vienarūšėmis sakinio dalimis nelaikomi pasikartojantys žodžiai įspūdžiui sustiprinti, todėl tarp jų kablelis nerašomas, pvz.: Pagiryje stovėjo maža maža (labai maža) trobelė. Reikėjo keltis anksti anksti (labai anksti). Dieną naktį (visuomet) jo kambaryje skamba muzika.

TRUMPAI IŠ VISUR

- Jonas Paulius II pasiuntė laiškus prezidentui Reagan ir Brežnevui, pabrėždamas reikalą daryti pastangas, kad būtų išvengta atominio susidūrimo.

- Kinijoje areštuoti keturi kunigai, jų tarpe trys jėzuitai, nes jie atsisakė priklausyti Tautinei katalikų patriotų sąjungai, kuri nepripažįsta ryšių su Vatikanu. Pekinas ypač nepatenkintas, kad Vatikanas tebeprripažįsta laisvąją Kiniją — Taivaną.

- Tailande yra apie 200.000 katalikų. Tailando seminarijoje Lux Mundi šiais mokslo metais mokosi 180 klierikų: šešis kartus daugiau negu prieš 10 m., kai seminarija buvo įsteigta.

- Albanijoje žiauriai slopinamas tikėjimas. Graikijos stačiatikių Bažnyčios vyskupai savo visuotiniame suvažiavime paskelbė, kad Albanijos stačiatikiai verčiami gyventi be Dievo, o jų ten yra apie 400.000. Toje daly nebėra vyskupų. Nė vienam kunigui neleidiama eiti pareigų; bažnyčios paverstos muziejais, šokių salėmis. Tūkstančiai krikščionių buvo įkalinti.

- Prel. Jonas Bulaitis popiežiaus Jono Pauliaus II pakeltas į arkivyskopus ir paskirtas Centrinės Afrikos respublikos apaštališkuoju pronuncijumi bei apaštališkuoju delegatu Čado respublikoje. Iki šio paskyrimo prel. Bulaitis buvo apaštališkuoju pronuncijumi Sudane. Arkiv. Bulaitis yra 48 m., gimęs Londone. Jo tėvas buvo gimęs Lietuvoje, buvo žymus Anglijos lietuvių veikėjas. Arkiv. Bulaitis gimęs 1933 m., mokėsi Šv. Ignaco jėzuitų kolegijoje, Londone, filosofijos ir teologijos mokslus ėjo Grigaliaus universitete, Romoje. Laterano universitete gavo bažnytinės teisės daktaro laipsnį. Kunigu į-

šventintas 1958 m. Studijuodamas gyveno lietuvių Šv. Kazimiero kolegijoje. Popiežiškoje diplomatijos studijų akademijoje išėjęs trejų metų studijas, buvo paskirtas į Šv. Sosto delegatūrą Korėjoje. Čia jo rūpesčiu į korėjiečių kalbą buvo išversta Sibiro lietuvių maldaknygė „Marija, gelbėk mus“. Vėliau dirbo Šv. Sosto atstovybėse Čilėje, Panamoje, Kenijoje, o nuo 1979 m. Sudane.

- Kun. Bronius Laurinavičius, Adučiškio klebonas, Helsinkio grupės narys, lapkričio 24 d. Vilniuje buvo suvažinėtas sunkvežimio. Į lietuvių Helsinkio grupę jis buvo įstojęs vieton mirusio kun. K. Garucko. Jis buvo ir tikinčiųjų teisėms ginti komiteto narys. Tai buvo vienas drąsiausių žmogaus teisių gynėjų okupuotoje Lietuvoje.

- Jonas Paulius II gruodžio 7 d. audiencijoje, kur buvo apie 600 žmonių, pareiškė, kad nebus tikros pagarbos žmogaus teisėms, kol nebus reikiamai pagerbta teisė dar negimusio tapti žmogumi. Kiekvieno žmogaus, net ir dar negimusio, gyvybė turi būti gerbiama ir branginama.

- JAV katalikų gydytojų gildos suvažiavimas San Antonio, Texas, nusprendė, kad seksualinis auklėjimas turi būti atliekamas ne klasėse, o šeimose, tėvus atitinkamai paruošus.

- Istorikas ir filosofas Will Durant, laimėjęs Pulitzer premiją už veikalą „Civilizacijos istorija“, mirė 1981 m. lapkričio 7 d. Los Angeles mieste, sulaukęs 96 m. amžiaus. Jaunas būdamas, jis buvo pradėjęs ruoštis kunigystei, bet vėliau visai nutolo nuo Bažnyčios, tačiau paskutiniaisiais metais atgijo jo susidomėjimas Bažnyčia, ir jis pakartotinai atliko išpažintį, grįžęs į katalikybę.

- Konstantinopoly, Turkijoje, stačiatikių patriarcho surengtose šv. Andriejaus garbei iškilmėse dalyvavo kard. Willebrands su katalikų delegacija. Kardinolas įteikė patriarchui Dimitrios I asmenišką popiežiaus laišką, kuriame Jonas Paulius II iškėlė katalikų ir stačiatikių maldos ir darbo susitikimų svarbą, siekiant abiejų Bažnyčių pilnos vienybės, kas svarbu ne vien krikščioniškam pasauliui, bet tai būtų svarbus įnašas į visų žmonių vieningumą ir susitaikymą.

- Mercy seselių vienuolija, kurią Catherine McAuley įsteigė 1831 m. Dubline, Airijoje, švenčia 150 metų sukaktį. Pradžioj ji daugiau jungė buvusias jaunas tarnaites, bet ilgainiui išsivystė į ligonių slaugymo instituciją, veda mokyklą, prieglaudą ir kitas socialines įstaigas. Dabar jos JAV-se turi 92 ligonines ir daug socialinės tarnybos institucijų. Čikagoje jos 1851 m. įsteigė pirmą Illinois pastovią ligoninę. Iš jų tarpo atsirado (1882 m.) pirmą moteris registruota farmacistė Illinois valstijoje.

- Naujas bažnytinis teisynas, numatoma, bus paskelbtas apie 1982 metų vidurį. Jis buvo ruošiamas 18 metų, dabar užbaigtas ir atiduotas popiežiui galutiniam peržiūrėjimui. Gregorianumo universitete 70 kanonistų (bažnytinės teisės specialistų), kurių tarpe 12 amerikiečių, buvo sukviesti išeiti šešių savaičių kursą, supažindinantį su naujuoju teisynu.

- Kun. Teodoras M. Hesburgh, Notre Dame universiteto prezidentas, per paskutinius penkerius metus buvęs Rockefellerio fondo prezidentas, iš šių pareigų pasitraukia. Dabar tam fondui vadovaus C. B. Wharton, ekonomistas, Niujorko valstybinio universiteto kancleris.

- Popiežius Jonas Paulius II, kalbėdamas į 200 pas jį atsilankiusių teisėjų, pareiškė, kad švietimo laisvė daugiaripoje visuomenėje neturi reikšti mokymų neutralumo religijos atžvilgiu.

- Prof. N.C. Wickramasinghe, kilęs iš Šri Lankos, baigęs astronomijos ir matematikos studijas Cambridge universitete, D. Britanijoje, dabar dėstas matematiką ir astronomiją Wales universitete, liudydamas teisme Arkansas valstijoje, kur vyko byla dėl evoliucijos teorijos dėstymo mokyklose, pareiškė, kad tikėjimas, jog gyvybė išsivystė iš negyvos medžiagos yra lygus tikėjimui, kad pelės atsiranda iš nešvarių baltinių ar rasos lašų. Jis apgailestavo, kad evoliucijos teorija tiek sukaustė kūrybingų mokslininkų mintis, kad jie priima ją kaip religiją, atmesdami kitas idėjas, net ir sutvėrimą. Evoliucijos teorija, pareiškė jis, negali išaiškinti gyvybės atsiradimo žemėje, drauge duodamas suprasti, kad jis sutinka su mintimi apie Dievo veikimą sutvėrime.

- JAV kunigų seminarijose šiais mokslo metais studijuoja teologiją 1.131 vienuolis klierikai ir 2.649 pasauliečiai klierikai, iš viso ruošiasi kunigybei 3.780.

- Jungtinės Tautos, diskutavusios 19 metų, priėmė religinės laisvės deklaraciją, pagal kurią garantuojama pamaldų ir rinkimosi laisvė, taipgi laisvė religinėms bendruomenėms steigti labdaros įstaigas, gaminti, išgyti ir laikyti liturginius dalykus, rašyti, skelbti ir skleisti religinius raštus, mokyti tikėjimo, rinkti aukas, parinkti religinius vadovus, religiniais reikalais susisiekti su kitais savo valstybėje ir užsieny. Nors ši deklaracija neturi įstatymo galios, bet vis dėlto reikšminga. Ji įpareigoja ir Sovietų Sąjungą bei jos satelitus.

- Kinų laikraštis "Laiowang" išreiškė susirūpinimą, kad, davus daugiau laisvės, didelis skaičius žmonių, net ir jaunimo, pradėjo lankyti bažnyčias.

- Pietų Korėjoje iš 39 mil. gyventojų 1.320.000 katalikai. Per 1980 m. katalikų skaičius paaugo 72.000. Korėjoje yra 1.150 kunigų, kurių 900 korėjiečiai. Se-

selių vienuolių yra 3,200. Iš jų tik 150 užsienietės. Seminarijose kunigybei rengiasi 530 klierikų.

- Italijoje, Paduvoje, spalio 5-10 dienomis įvyko kongresas paminėti 750 m. sukaktį nuo šv. Antano Paduviečio mirties. Buvo studijuojamas to šventojo teologinis palikimas, ypač jo veikalas — "Sermones" (Pamokslai).

- Popiežius Jonas Paulius II priėmė pakvietimą 1983 m. aplankyti Austriją, kur bus minima 300 m. sukaktis, kai karalius Jonas Sobieskis nugalėjo turkus, panaikindamas jų grėsmę krikščionių pasauliui.

- Jugoslavijos žinių agentūra paskelbė, kad buvo nuteisti du pranciškonai kunigai: Ferdo Vlasic 8 metams, o Jozo Krizic 5 metams. Jiedu redagavo katalikišką žurnalą Duvno mieste.

- Jugoslavija palaiko diplomatinis santykius su Vatikanu. Neseniai prie Vatikano buvo paskirtas naujas Jugoslavijos ambasadorius.

- Vatikano spaustuvė atskira brošiūra išspausdino Jono Pauliaus II pirmosios enciklikos "Redemptor hominis" lietuvišką vertimą. Atrodo, kad tai pirmas Vatikano spaustuvės leidinys lietuvių kalba.

"LAIŠKŲ LIETUVIAMS" KONKURSAS

Jau laikas siųsti straipsnius konkursui, nes jis baigiasi kovo 1 d. Konkurso tema — ***Kunigo įtaka žmogaus (mano) tikėjimui.*** Arba kita panaši tema — ***Pavyzdžio galia.***

Už geriausius rašinius skiriamos keturių premijos: I — 150 dol. (mecenatai Sofija ir Gediminas Mickevičiai), II — 100 dol. (mecenatas Juozas Vembrė), III — 75 dol. (mecenatas Vytautas Vizgirda), IV — 50 dol. (mecenatė Stefanija Rudokienė).

Premijos bus įteiktos "Laiškų lietuviams" koncerto - vakarienės metu balandžio mėn. 18 d. 4 val. po pietų Jaunimo Centro didžiojoje salėje. Bus įdomi dainų ir dailiojo žodžio meninė programa.

Plačiau apie konkursą buvo rašyta praėjusiuose "Laiškų lietuviams" numeriuose.

"LAIŠKŲ LIETUVIAMS" EKSKURSIJA

Šių metų ekskursija (liepos 3-25 d.) bus į Portugaliją, Ispaniją, Maroką ir Prancūziją. Jau turime pakankamą skaičių žmonių — 45. Daugiau priimti negalime, bet jeigu kas dar užsiregistruos, priimsime su sąlyga — jei kuris nors iš užsiregistravusiųjų atsisakys keliauti.

Nuoširdi padėka „LAIŠKŲ LIETUVIAMS“ rėmėjams

25 dol. aukojo Lietuvių Šaulių Sąjungos Tremtyje Centro Valdyba.

17 dol. aukojo K. Aglinskas.

Po 14 dol. aukojo: M. Vasienė, J. Mališka.

Po 12 dol. aukojo: J. Butikas, K. Pabedinskas, O. Pranckevičiūtė, V. Širmulienė, R. Borris, M. Tarvydienė, B. Čižikaitė, N. N. irris, M. Mėlienė, V. Valantinas, A. Mikelevičius, P. Balčiūnas, J. Sungaila, G. Bielskienė.

Po 10 dol. aukojo: E. Vainienė, A. Dagilis, J. Janonis.

Po 9 dol. aukojo: G. Biskis, A. Domanskienė, G. Bajorūnienė, kun. V. Dabušis, J. Juodikis, A. Činikienė, A. Vitkus.

Po 7 dol. aukojo: G. Gražienė, M. Ostrauskas, P. Narbutis, O. Šimaitienė, J. Veselka, A. Prunskienė, S. Zumbakienė, kun. K. Balčys, K. Otto, M. Girmienė, J. Jagėla, K. Linkus, M. Čėsna, A. Kalvaitis, S. Kasnickienė, A. Valavičius, J. Leberis, K. Gasiūnas, L. Laukienė, K. Paulius, J. Valdienė.

6 dol. aukojo kun. J. Kluonius.

Po 5 dol. aukojo: A. Augaitienė, L. Kezenius, Z. Brencius, O. Arlauskienė, V. Krasauskas, A. Nelsienė, kun. A. Babonas, P. Šošienė, kun. V. Katarskis, O. Ščiukaitė, S. Prialgauskienė.

Po 4 dol. aukojo: kun. J. Tautkus, B. Zeikus, G. Mitsewitz, J. Racevičienė, V. Siliūnienė, J. Vilokaitis, kun. J. Velutis, G. Musteikienė, M. Stankūnienė, E. Vilutienė, A. Bigelienė, M. Kriaučiūnienė, J. Sandargas, S. Jellionienė, L. Kynas, J. Rūkas, V. Šaulys, V. Valkavickas, K. Markus, P. Butkys, B. Gudonis, J. Siaurusaitis, E. Šlekys, F. Černiuvienė, P. Želvys, A. Ostis, kun. J. Balkūnas, E. Karalienė, S. Blynas, Z. Didžbalienė, V. Janukaitienė, J. Laucius, D. Mikoliūnienė, V. Sinevičius.

Po 3 dol. aukojo: E. Arlauskienė, K. Jakštas, R. Žiogarys.

Po 2 dol. aukojo: J. Ambrizas, O. Elertienė, A. Baleišienė, V. Garbenis, J. Yla, J. Kizlauskas, S. Riekutė, P. Misevičius, L. Jaras, S. Beliūnienė, A. Juodvalkis, A. Keliuotis, J. Kirvaitis, J. Kižys, R. Kriaučiūnienė, P. Matiukas, P. Norkaitis, T. Rymantas, F. Brazaitis, J. Patrauskienė, B. Baublys, J. Džiubinskienė, J. Aušrotas, J. Briedis, A. Gaška, L. Griniūte, J. Karalius, S. Sakevičienė, K. Šalkauskas, S. Stravinskis, A. Tveras, P. Sideravičius, V. Sodeika, O. Damas, A. Dikinis, A. Lipskis, A. Naujokas, J. Reiny, Č. Kondrošas, K. Nenortienė, S. Kamarauskienė, M. Kušlikienė, P. Pajaujis, V. Zebertavičius, P. Skablauskas, V. Vaškys, kun. V. Aleksoms, P. Balčiūnienė, A. Bagdonas, A. Masiulis, J. Janušaitis, A. Kavaliūnienė, I. Sakadolskienė, J. Vinciūnas, F. Valaitis, T. Zailskienė, S. Butkūnienė, V. Musonis, J. Raulinaitis, M. Pauliukonienė, V. Pocius, J. Karklys, S. Lukas, J. Petrauskas, V. Buliūnienė, A. Klupšas, P. Gluosnys, M. Ališauskienė, J. Jacinavičienė, L. Koch, K. Rožanskas, F. Tarulienė, A. Brazdžiūnas, kun. P. Kūra, A. Laucis, L. Valančius, kun. R. Krasauskas, S. Urbonienė, kun. P. Katauskas, S. Rudys, V. Bublys, S. Strolienė, B. Čyvienė, E. Dailydienė, P. Naudžiuvienė, J. Riauba, A. Elijošius, J. Palys, P. Janulis, K. Ancerevičienė, G. Gaurilius, P. Abromaitis, M. Kapačinskienė, K. Mikužienė, J. Vadopalas, B. Vitkus.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redaktoriaus pavaduotojas — Antanas Saulaitis, S.J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Nijolė Užubalienė, Gediminas Vakarlis. Administratorė — Aleksandra Likanderienė. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telef. 737-8400. Neįkainojamas Prasiidėjimo Šv. Marijos Seserų spaustuvė, Putnam, CT 06260. Metinė prenumerata — 8 dol., atskiras numeris — 80 centų.